

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Смук Микола Андрійович

(ПІБ)

академічної групи ФЛ-15-1

(шифр)

напряму

6.020303 «Філологія»

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: **Лексико-семантичні засоби вираження іронії в дискурсі кінематографа як проблема перекладу з англійської на українську мову**

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	доц. Бойко Я.В.			
розділів:				
Рецензент				
Нормоконтролер	ФЛ-15-1 Короткова С.В.			

Дніпро
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.

« _____ » _____ 2019 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавра

студенту **Смук Микола Андрійович** академічної групи ФЛ-15-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

напряму 6.020303 «Філологія»

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: **Лексико-семантичні засоби вираження іронії в дискурсі кінематографа як проблема перекладу з англійської на українську мову**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 17.04.2019 № 626-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	теоретичні засади вивчення поняття іронії у лінгвістиці та перекладознавстві	25.12.18
Розділ 2	типологія і функції іронії в англомовному дискурсі кінематографа	01.05.19

Завдання видано _____
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 15 жовтня 2018

Дата подання до екзаменаційної комісії 10 червня 2019

Прийнято до виконання _____
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ІРОНІЇ У ЛІНГВІСТИЦІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	7
1.1 Мовні засоби вираження іронії як перекладознавча проблема.....	7
1.1.1 Поняття іронії.....	8
1.1.2 Види іронії	10
1.2 Проблеми відтворення мовних засобів вираження іронії у перекладі.....	14
1.3 Особливості дискурсу кінематографа.....	21
1.4 Аспекти іронічного сенсу.....	22
Висновок до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ІРОНІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ КІНЕМАТОГРАФА	34
2.1 Класифікація мовних засобів вираження іронії в дискурсі кінематографа	34
2.1.1 Графічні та фонетичні засоби вираження іронії.....	35
2.1.2 Лексико – семантичні засоби вираження іронії.....	36
2.1.3 Логіко – семантичні засоби вираження іронії	57
2.1.4 Засоби вираження іронії на синтаксичному рівні	64
Висновки до розділу 2	67
ВИСНОВОК.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	70

ВСТУП

Дипломна робота присвячена вивченню особливостей мовних засобів вираження іронії у дискурсі кінематографа як проблеми перекладу з англійської на українську мову. Світ сучасного мистецтва побудований на гуморі: літературні твори, поезія, пісенні тексти, сценарії до художніх і анімаційних фільмів часто включають в себе різні елементи комічного. Автори XXI століття активно використовують в своїх роботах жарти та гостроти з метою «дотепною атакою призвідників соціальної несправедливості» і залучення аудиторії. Комізм необхідний для задоволення чуттєвої сфери людини і тому є невід'ємною рисою творів будь – якого жанру. Найбільш поширеним елементом створення комічного в мистецтві є іронія. Завдання цього мовного феномена полягає в протиставленні буквального сенсу слів і виразів істинного значення. Приховані в контексті елементи іронічного ставлення, що визначають стиль твору і організацію способу, виражають перевагу або поблажливість, скептицизм або кепкування. Сама ж іронія це вид комічного, ідейно – емоційну оцінку, елементарної моделлю або прообразом якої служить структурно – експресивний принцип.

Розглядаючи поняття іронії як об'єкт дослідження лінгвістики, необхідно підкреслити, що іронія, що використовується в кінематографі, має найбільшу зв'язок з лінгвокультурологією. Дана наука визначає іронію як суміш різних контекстів: ситуаційного (соціально – історичного), паралінгвістичного, мовного (лінгвістичного) або лінійного і екстралінгвістичні (культурологічного) або вертикального.

Аналіз основних визначень терміна дозволяє виявити схожі риси і з'ясувати, що сутність кінематографічної іронії полягає в грі смислів, вираженої за допомогою різних мовних і немовних засобів.

На сучасному етапі більшість дослідників також пропонують розмежувати два поняття: іронія як стилістичний прийом і іронія як результат – іронічний сенс, створений поруч різнорівневих засобів мови, взаємодія яких забезпечує єдність тексту.

Однак найчастіше іронія міститься не в тексті, а в контексті, інтонації або навіть в самій ситуації висловлювання. «І чим більше протиріччя між висловленим і мається на увазі, тим сильніше відчувається іронія. Як риторична фігура іронія підсилює висловлювання навмисним переакцентування його сенсу».

Об'єкт дослідження: Іронія в художніх текстах та кінематографії.

Предмет дослідження: Лексико – семантичні засоби вираження іронії в кінематографі.

Мета: Дослідження іронії в сучасному кінематографі.

Завдання дослідження:

1. Визначити загальну характеристику іронії в лінгвістичних теоріях.
2. Дослідити способи реалізації іронії в тексті та кіно.
3. Виразити іронію в дискурсі кінематографі.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ІРОНІЇ У ЛІНГВІСТИЦІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Мовні засоби вираження іронії як перекладознавча проблема

Гумор не є універсальним і не переноситься з однієї культури в іншу, зазвичай через те, що залежить від деталей конкретного культурного оточення. Тому надзвичайно складною є проблема перекладу національно маркованого гумору, анекдотів, політичних жартів тощо. Ця стаття присвячена не менш складній, але, на наш погляд, не менш цікавій проблемі перекладу іронії в художньому тексті. Увага до культурних проблем перекладу виникла водночас із усвідомленням, що культурно-специфічні поняття, навіть за відносної близькості культури джерела й цільової культури, можуть виявитися складнішими для перекладача, ніж відтворення синтаксичних чи стилістичних особливостей оригіналу. До таких проблем перекладу належать, зокрема, непрямі висловлювання, чий прихований зміст легко відчитується в контексті культури джерела, однак цей зміст часто неможливо донести до цільової аудиторії, «просто переклавши» текст. Різновидом такого прихованого змісту є іронія. Іронія як одна з категорій комічного являє собою багатоаспектне явище, проблемними питаннями якого паралельно займаються не тільки такі науки як філософія та літературознавство, які мають глибокі традиції вивчення іронії через призму різних естетичних категорій, але й психологія, котра звертається до досліджень психологічного стану суб'єкта та об'єкта іронії, та культурологія, яка розкриває культурно-історичний розвиток іронії [5, 37]. У фокусі уваги лінгвістів знаходиться питання виявлення мовних засобів вираження іронії. До цієї проблеми звертались та проводили дослідження на матеріалі французької мови М. А. Багдасарян, на матеріалі англійської мови Н. Л. Іткіна, Н. К. Саліхова, А. В. Сергієнко, А. І. Усманова, Ж. Е. Фомічева. У межах літературознавства на матеріалі німецької мови досліджувала іронію Н. М. Берновська. Вважається, що

іронія виникла в Древній Греції. У наступних історичних епохах вона виконувала різні функції. Поняття «іронія» у всі часи було важливим та цікавим для науковців. Ще в 1970- 1980-і рр. автором опубліковано велику кількість статей, присвячених проблемі іронії. У них були викладені основні ідеї кандидатської дисертації, яка була виконана в аспірантурі під керівництвом, як стверджує Півоев В. М., видатного вченого та філософа Кагана М. С. та захищена на філософському факультеті Ленінградського університету [8, 3]. Ідеї, висловлені в цих статтях, отримали позитивну оцінку та визнання як оригінальна концепція іронії.

1.1.1 Поняття іронії

Іронія – багатолікий феномен мови і культури. Іронія вивчається з різноманітних точок зору і в різних аспектах: вона розглядається як троп, вид комічного, особлива модальність, форма мовної гри, інтелектуальна емоція, світоглядна позиція і так далі. Вона видається інтуїтивно зрозумілим будь – якому носієві мови експресивним мовним засобом, але разом з тим визначення іронії як поняття являє для дослідників великих труднощів. Інтерес до іронії як мовною явищу виник ще в античності, проте вона досі викликає розбіжності, причому в останні десятиліття активно розвиваються конкуруючі теорії іронії. Ймовірно, одна зі складностей вивчення іронії пов'язана з тим, що це поняття піддається зміні. Іронія – поняття, обсяг і форма реалізації якого трансформуються в ході історичного розвитку. К. Коулбрук, простежуючи історію іронії від Аристотеля і до наших днів, відзначає значні зміни цього поняття в європейській культурі (від сократовської іронії до таких історико – культурних типів іронії, як романтична іронія і, нарешті, іронія постмодернізму) [30, 52-57]. Більш того, в даний час в американському варіанті англійської мови поняття, «**ironic**» зазнає семантичний зсув, в результаті чого спостерігається тенденція до використання «**sarcastic**» замість «**ironic**» [24, 33].

В рамках традиційного семантичного підходу, що бере початок від класичної риторики, іронія розглядається як троп, який полягає у використанні висловлювання в значенні, протилежному буквальному. Таким чином, протиставляються зовнішнє значення висловлювання (буквальний сенс) і мається на увазі значення: «Традиційно іронія визначається як використання виразу з метою передати протилежне тому, що затверджується» [47, 106]. Операція заперечення дозволяє реконструювати підтекст. Визначення, що включають вказівку на функцію іронії, говорять про те, що вона висловлює осуд або насмішку. Так, І. В. Арнольд називає іронією «вираз глузування шляхом вживання слова в значенні, прямо протилежному його основним значенням, і з прямо протилежними конотаціями, удаване вихваляння, за яким насправді стоїть осуд» [1, 66]. Якщо виходити з останнього визначення, одиниця іронії – це слово, але, як ми побачимо надалі, цей підхід дуже обмежений. Інші визначення припускають більші одиниці вираження іронії аж до цілого тексту, наприклад: «Іронія – один з видів мовної маніпуляції, яка полягає у вживанні слова, вирази або цілого висловлювання (в тому числі і тексту великого обсягу) в сенсі, що суперечить буквальному (частіше всього в протилежному) з метою глузування» [8, 7]. Отже, традиційний підхід бачить в іронії протилежність між тим, що повідомляється (буквальним значенням висловлювання, або експлікатурой), і тим, що мається на увазі: інтерпретація повідомлення іронік зводиться до операції заперечення експлікатури. Разом з тим, як вказують критики цього підходу, в безлічі випадків цей крок не є ні достатньою, ні необхідною. Ден Спербер і Дейдра Вілсон критикують семантичні теорії іронії за прагматичну неадекватність: якщо зводити сенс іронічного висловлювання до його протилежності, в більшості випадків такі висловлювання були б безглуздими.

Так, автор фрази **See what lovely weather it is**, яку він виголосив під проливним дощем, чи може ставити собі за мету передати і так очевидну думку, про те, що погода залишає бажати кращого (*See what terrible weather it is*). Це

зауваження слід визнати в цілому справедливим, тому було б правильніше сказати, що невідповідність висловлювання ситуації сигналізує адресату про те, що мовець використовує іронію. Крім того, традиційний підхід не пояснює, навіщо адресант вдається до такого витонченому методу: замість того щоб прямо висловити свою думку, він вимовляє щось протилежне або таке, що суперечить їй, до того ж ризикуючи бути незрозумілим.

Пол Грайс подає такий приклад: А і В йдуть по вулиці, і при вигляді машини з розбитим склом В вимовляє: *Look, that car has all its windows intact*. У відповідь на здивування А він пояснює: *You did not catch on; I was in an ironical way drawing your attention to the broken window*. Висловлення В задовольняє вимогам традиційної теорії іронії, але при цьому не є іронічним, з чого стає очевидно, що класичний підхід неспроможний пояснити сутність феномену іронії. П. Грайс пояснює це тим, що в ньому в недостатній мірі враховується ціннісний компонент іронічного висловлювання: для нього іронія нерозривно пов'язана з виразом оцінки або негативного ставлення до якогось явища.

1.1.2 Види іронії

У той час як більшість лінгвістичних робіт, присвячених цьому феномену, обмежуються розглядом вербальної іронії, поряд з нею виділяються інші типи – головним чином ситуативна, драматична і сократична іронія. Поняття ситуативної іронії, або іронією долі, вживається стосовно подій, які сприймаються як іронічні, наприклад, загоряння на пожежній станції, в результаті якого вона згорає дотла [23, 60]. **Драматична іронія** часто використовується в якості важливого елемента в художніх творах, в яких в результаті помилки або незнання персонаж робить фатальну помилку. Читач (або глядач, якщо мова йде про театр) найчастіше має перевагу перед персонажем і раніше усвідомлює іронію ситуації. Деякі дослідники виділяють ще один різновид літературної іронії, яка властива творам, де розповідь ведеться

від імені «ненадійного оповідача» («unreliable narrator»), яка здатна правильно оцінити те, що відбувається, наприклад, дитини або дуже наївного персонажа, при цьому читач має можливість читати між рядків і реконструювати те, що відбувається в дійсності [48, 9]. Нарешті, **сократичної іронією** називають спосіб ведення діалогу, коли іронік прикидається невігласом, щоб продемонструвати хибність думки співрозмовника [23, 21-25].

У літературі спостерігається тенденція вважати такі різновиди іронії особливим, окремим від лінгвістичної іронії, явищем. Навіть вербальна іронія видається деяким авторам настільки різнорідним феноменом, що вони висловлюють сумнів в можливості створення єдиної теорії іронії [44, 13]. Разом з тим існує точка зору, згідно з якою вичерпний опис мовної іронії вимагає розгляду всього спектра явищ, що об'єднуються цією назвою.

Існує цілий ряд теорій іронії, від традиційного семантичного підходу, який походить від античності, до сучасних підходів, які при поясненні іронії схильні орієнтуватися на прагматичний або когнітивний аспекти. Ми перейдемо до розгляду деяких з них і на цій основі спробуємо сформулювати робочі критерії для виявлення іронії, яким будемо керуватися у другому розділі.

Ще один недолік теорії іронії як заперечення полягає в тому, що вона не пояснює деякі приватні типи іронічних висловлювань. Так, існують випадки іронії, стосовно якому операція заперечення як засіб декодування підтексту буде явно недоречною (у всякому разі, на рівні семантики висловлювання), і не можна стверджувати, що якісь з містяться в них слів використовуються в протилежному значенні. До них відносяться:

1) **приклад**, в яких мовець висловлює думку, що не суперечить його власним переконанням: I love children who are tidy (зауваження матері, яка входить до дитячої, де панує безлад). Сюди ж можна віднести іронічні применшення: You can tell he's upset (про людину, який розлючений і влаштовує сцену на публіці);

2) **іронічний вигук** (Ah, Tuscany in May! Під проливним дощем): оклику пропозицію не можна піддати запереченню якщо не містить пропозиції або перетворити на протиположну;

3) **випадки**, коли іронія ґрунтується на тому, що твердження говорить містить очевидну істину, як наприклад, наступна репліка Барака Обама: I think it's important to realize I was actually black before the election. Цією фразою Обама відреагував на неспроможні з його точки зору звинувачення в расизмі, які пролунали на адресу його критиків і американського електорату в цілому.

Слід згадати і про те, що деякі дослідники наводять приклади іронічних висловлювань, які не мають на меті висловити негативне ставлення. Хоча прототиповий випадок іронії дійсно є критикою під виглядом похвали, можливі і випадки іронічної похвали, яка подається у вигляді критичного зауваження. Наприклад, гість коментує вишукані страви, подані господинею будинку, в такий спосіб: Once again something simple out of a can. У цьому прикладі удавана критика насправді грає роль компліменту. Аналіз подібних прикладів поряд з реакцією адресатів дозволяє Хельге Коттхофф укласти наступне: головним, що повідомляється в іронічному висловлюванні, є розбіжність у оцінковості між буквальним змістом і підтекстом («a gap in evaluative perspective», «an evaluation gap») (ibid.).

Нарешті, на думку Уейна Бута, іронія значно глибше, ніж вживання слова в протилежному сенсі, і створює набагато більш насичені смисли, ніж «переклад» іронічного висловлювання на буквальний мова; таке перефразування не може бути повним.

Продовжують працювати в руслі традиційного підходу автори, реагуючи на критику, розширюють спектр смислів, що піддаються заперечення для реконструкції підтексту: це може бути як пропозиція, що міститься у висловленні, так і одна з його імплікацій.

Рахель Гиора розробила теорію іронії як особливого виду заперечення, при якому не використовуються експліцитні негативні маркери. Іронічне

висловлювання описує очікуване або бажане стан речей і служить вказівкою на те, що реальний стан речей йому не відповідає. Р. Гиора акцентує увагу на тому, що іронія не скасовує буквального значення висловлювання, а також не обов'язково має на увазі протилежне йому значення: в іронічному висловлюванні об'єднані експліцитно і імпліцитне зміст, так що сенс складається з різниці між ними. Наприклад, значення фрази *What a lovely party !*, висловленої на нудній вечірці, полягає в тому, що вечірка не відповідає очікуванням.

Поверхнєве значення висловлювання (в термінології Р. Гиора «*the marked utterance*») не відкидали, а бере участь в інтерпретації висловлювання: воно за контрастом вказує на те, що певний стан речей далеко від очікуваного чи бажаного. Іронічне висловлювання, як наслідок, включає в себе і експлікатуру, і імплікатури.

Маркер іронічного висловлювання – його неправдоподібність або невідповідність контексту. Наприклад, як пише Р. Гиора, іронія порушує вимогу інформативності, будучи або надмірно, або недостатньо інформативною в порівнянні з вимогами контексту. Подібна недоречність висловлювання спонукає адресата до вибудовування імплікатури, часто критичного характеру, яка потім порівнюється з поверхневим значенням висловлювання. Наприклад, на грубість можна відреагувати іронічною фразою *Thank you*. У такому контексті вираз подяки вказує на невідповідність поведінки прийнятим нормам і, отже, стає засобом вираження докору.

Теорію Гиора можна вважати продовженням традиційної точки зору, проте включення в сферу іронічного висловлювання його імплікацій дозволяє пояснити ряд випадків іронії, які зазвичай не охоплюються традиційним підходом. Крім того, Гиора робить акцент на оціночному компоненті іронічного висловлювання, заснованого на поданні адресанта про нормальному або бажаному стані речей.

1.2 Проблеми відтворення мовних засобів вираження іронії у перекладі

Незважаючи на істотну переробку традиційної теорії, деякі дослідники вважають, що іронія вимагає принципово іншого підходу. В результаті пошуків нової інтерпретації цього феномена з'явилася теорія Дена Спербер і Дейдра Вілсон, яка пропонує бачити в іронії відлуння, або відсилання до іншого вислову або думки.

В якості альтернативи семантичному підходу Д. Спербер і Д. Вілсон запропонували власне пояснення вербальної іронії, яка ґрунтується на розробленій ними теорії релевантності. Теорія релевантності являє собою спробу поєднати ідею комунікації як кодування і декодування, з одного боку, і, з іншого боку, уявлення про текст як свідомстві про інтенції мовця. Розглядаючи повідомлення як засіб передачі інтенції його автора, адресат намагається виявити найбільш релевантний зміст в умовах конкретного контексту. Вивчення іронії в рамках теорії релевантності призвело до створення принципово нової теорії, яка внесла значне поживлення в дискусію, присвячену цьому феномену.

Д. Спербер і Д. Вілсон знаходять серйозні недоліки в традиційному підході до розуміння іронії, а також виступають з критикою на адресу теорії П. Грайс про іронію як порушення однієї з максим: на їхню думку, настільки поширений феномен за визначенням не може бути девіантною. Як вважають ці дослідники, явище вторинної номінації, до якого відносяться метафора і іронія, не слід вважати результатом порушення мовних норм: сприйняття образної мови підпорядковується тим же правилам, що і сприйняття «буквальних» висловлювань: так, текст інтерпретується як іронічний, якщо таке значення найбільш доречно.

Зосередивши увагу на прагматичній функції іронії, Д. Спербер і Д. Вілсон виступили з теорією іронії як відлуння, або ехоіческое висловлювання, згідно з якою головним компонентом сенсу іронічного висловлювання є відлуння, або відсилання до якогось іншого вислову або думки. При цьому автор іронічного

висловлювання хоче так чи інакше відсторонитися від висловлювання – антецедента, висловити несхвалення або насмішку.

Якщо послідовники П. Грайс вважають, що автор іронічного висловлювання не здійснює мовний акт, а лише прикидається, що робить це, то Д. Спербер і Д. Вілсон в початковій версії своєї теорії зробили акцент на відмінності «use» і «mention»: іронізує «згадує» (така згадка те саме цитування) висловлювання, висловлюючи до нього негативне ставлення [45]. Прикладом «mention» може послужити наступний діалог, один з учасників якого іронічно відтворює частину висловлювання іншого: A: I'm really fed up with this washing up. B: You're fed up! Who do you think's been doing it all week? [47]. У цьому випадку слова You're fed up є таким «згадуванням» попередньої репліки співрозмовника, що має на меті передати обурення B і поставити під сумнів правомірність скарги A. Пізніше дослідники замінили поняття «mention», яка передбачає досить точне цитування висловлювання або думки, більш широким поняттям «interpretive use»: іронічне висловлювання може відсилати не тільки до конкретного вислову, але також до загальноприйнятої точки зору або стереотипу, і здатне представляти антецедент в значно зміненому вигляді. Нарешті, думка, до якої відсилає іронічне висловлювання, приписується іншій людині, певного типу людей або людям в цілому (іронія атрибутивна). Дослідники, які розглядають іронію як відлуння (Sperber, Wilson, Curocó і інші), пов'язують сприйняття іронії з когнітивною здатністю, яка дозволяє усвідомити, що висловлювання мовця відноситься не до деякого стану речей в світі, а до чієїсь думки або думки. Говорячи в термінах когнітивних наук, іронізує не висловлює, а метарепрезентує точку зору. Крім того, правильна інтерпретація іронії адресатом вимагає від нього, щоб він зміг визначити джерело «згадуваної» у висловленні думки. Отже, учасники комунікації повинні володіти деяким об'ємом загальних знань.

Таким чином, іронія відсилає до іншого вислову, думки (реальної чи уявної), стереотипу, із загальноприйнятою точкою зору або цінності,

очікуванням («standard expectations»), бажаної ситуації. Метою іронії є вираз (негативного) ставлення до «цитованої» точці зору, поданням, стереотипу.

Перевага даної концепції полягає в тому, що вона здатна пояснити ряд випадків іронії, які представляють труднощі для семантичної теорії. Дослідники переконливо показують, що один і той же вислів, в залежності від контексту, може бути як іронічним, так і буквальним. Найбільш переконливий аргумент про те, що наявність висловлювання – антецедента уможливило інтерпретацію висловлювання як іронічного або підвищує ймовірність того, що воно буде сприйнято як іронічне. Так, Д. Вілсон аналізує описаний вище приклад П. Грайса *Look, that car has all its windows intact* і показує, що він стає іронічним при наявності відповідного контексту: якщо до цього говорить висловлював невпевненість з приводу того, що в цьому районі безпечно залишати машини на вулиці, в той час як адресат запевняв його, що немає ніяких приводів для занепокоєння. Таким чином, іронічне висловлювання вимагає певного сценарію ситуації, з якого стає зрозуміло, що говорить відсилає адресата до нікому висловом або думки.

Існування ехоіческое іронії представляється незаперечним, однак здатність теорії Д. Спербер і Д. Вілсон переконливо пояснити всі випадки іронії викликає сумніви. Наприклад, інтерпретація висловлювання *Oh great. That's nice.* (В разі, коли відбулося щось небажане) вимагає реконструкції вихідного думки або норми, до якої воно відсилає, але в даному випадку фраза здається занадто загальною, щоб можна було відновити такий антецедент.

Пошуки підходу, що володіє більшою пояснювальною силою, призвели до створення альтернативних теорій іронії. Серед інших існує думка про те, що іронія відбувається з Оскільки людина схильна грати і надягати. Таке уявлення лягло в основу теорії іронії як удавання.

Теорія іронії як удавання була запропонована Гербертом Кларком і Річардом Геррігом. Дані автори спираються на аналіз іронії П. Грайса, який, як і автори теорії відлуння, вважав іронію тісно пов'язаною з виразом негативного

ставлення до чого – небудь або (негативної) оцінки будь – якого явища, але також додав вкрай важливе з їх точки зору зауваження про те, що іронізувати – значить, зокрема, прикидатися. При цьому, хоча іронік хоче, щоб його вдавання розкрили, він не заявляє відкрито про те, що прикидається. Як аргумент на користь своєї позиції Г. Кларк і Р. Герріг приводять етимологію слова іронія (грец. Εἰρωνεία «удаване невігластво»). На їхню думку, той факт, що говорить, іронізуючи, прикидається іншим, пояснює те, чому люди не використовують фразу «висловлюючись іронічно» (пор. «Висловлюючись метафорично»). У відповідь на це можна заперечити, що в різних мовах існують лексичні маркери іронії, наприклад, «like» в американському варіанті англійської мови або «можна подумати» на українській, які вводять іронію так само, як і «повітряні лапки»: Like I care.

Роз'яснюючи, в чому саме полягає удавання іронії, Г. Кларк і Р. Герріг звертаються за відповіддю до Р. Фаулера, який пише про те, що іронічне висловлювання передбачає дві аудиторії, одна з яких (А) розгадує удавання, а інша (А1), в силу наївності, приймає його за чисту монету: іронік S прикидається S1, який звертається до А1. В результаті кожна з аудиторій інтерпретує висловлювання особливим чином, і між автором і тими, хто бачить іронію, встановлюється особливе взаєморозуміння. Друга з аудиторій може бути відсутнім або взагалі бути уявною, але аудиторія А, по Р. Фаулера, що належить до присвяченим (inner circle), відповідно до наміру іронік, повинна бачити все: «удавання, нерозумність S1, невігластво А1, що впливає з цього відношення S до S1, А1 і тому, що говорить S1. S1 і А1 можуть бути конкретними особистостями ... або людьми певного типу». S1 – часто тип людини, який бачить світ у рожевому світлі, який в свою короткозорість стає, поряд з наївною аудиторією, жертвою іронії. Зображуючи свою жертву іронік, немов актор, говорить з відповідною інтонацією, перебільшеною або карикатурною.

Звісно ж, що, незважаючи на заяви Г. Кларка і Р. Герріга про зворотне, їх аналіз має багато спільного з теорією іронії Д. Спербер і Д. Вілсон в її пізньому

варіанті: обидві теорії виходять з того, що іронік перебирає відповідальність за буквальне зміст свого висловлювання – він вимовляє його несерйозно або цитує чужу думку. При цьому удавальник використовує ідеї або думки свого «персонажа», що не так далеко від творчого цитування. Як удавання, так і вільне цитування ґрунтуються на використанні чужої мови, т. Е. На механізмі метарепрезентації.

Аналізуючи іронію в сатиричному памфлеті Джонатана Свіфта «Скромна пропозиція», Г. Кларк і Р. Герріг доводять, що теорія іронії як відлуння не може пояснити механізм іронії в цьому художньому творі: винесене в заголовок книги пропозицію настільки абсурдно (воно полягає в тому, щоб годувати багатих англійців ірландськими дітьми), що неможливо уявити собі, щоб хтось насправді міг би з ним виступити, і, як наслідок, у передбачуваної цитати немає джерела. Якщо «Скромна пропозиція» Свіфта вважати випадком ехоіческого іронії, то абсолютно будь – який текст може бути інтерпретований як відлуння, і тоді теорія стає настільки розпливчастою, що втрачає сенс.

В інтерпретації Г. Кларка і Р. Герріга механізм реалізації іронії в памфлеті полягає в наступному: оповідач, надягаючи на себе маску, виступає в ролі представника англійської правлячого класу, який звертається до своїх співвітчизників, – твір було написано, щоб піддати критиці звернення англійців з ірландцями. Однак, пропонуючи таку інтерпретацію, автори в деякому сенсі самі вказують на потенційне джерело «луни»: виходить, що читача відсилають до думки певної соціальної групи, ставлення яких до ірландців доведено до абсурду.

Подібності в підходах Г. Кларка і Р. Герріга, з одного боку, і Д. Спербер і Д. Вілсон, з іншого, спонукали деяких дослідників спробувати об'єднати переваги обох підходів в одній гібридній теорії («attributive – pretence accounts»), однак такі концепції не привнесли в вивчення іронії нічого принципово нового. Дослідник сарказму, родинного іронії явища, Джон Хейман розглядає ці феномени як рід театрального дійства. На його думку, є щось спільне, що

об'єднує такі мовні явища, як сарказм, награність («affectation»), ритуальну мову і ввічливу мову, і відрізняє їх від метафори. Таким узагальнюючим чинником є ідея «роздвоєності говорить» («the idea of the speaker as a divided self»), а точніше усвідомленої дистанційованості, відчуження («alienation») говорить від референтного змісту його висловлювання. Хто говорить відсторонений від соціальної ролі, яку він виконує (Дж.Хейман вважає подібну відстороненість тотожною усвідомлення), і, отже, від експлікатури.

Відчуження від себе полягає в тому, що промовець пригнічує себе і замість того, щоб вести себе спонтанно і природно, грає якусь роль. Таким чином, згідно з Дж. Хейманн, в основі теорії іронії лежить уявлення про те, що говорить може володіти «відчуженим я».

В роботі, присвяченій аналізу сарказму, Дж. Хейман розглядає це явище як один з видів іронії, і буде доречно навести деякі з його зауважень щодо відмінностей між цими двома феноменами. Іронія може бути ненавмисної або проявлятися в ситуації (ситуативна іронія); з іншого боку, сарказм як форма вербальної агресії завжди має під собою намір і можливий тільки в словесній формі. При цьому іронія може бути релятивна по відношенню до цінностей і має властивість допускати різні точки зору, а сарказм завжди абсолютний. До цього списку слід додати здатність іронії в деяких випадках зберігати двозначність. Наприклад, учасник телепрограми робить наступну заяву: To my C – SPAN viewers: those of you who do not like me, please stop writing. (Laughter) I am very thin – skinned, and it really gets to me. (Laughter) Guarantees about 300 next week. На думку А. Партигтон, адресант вдається одночасно передати і експлікатуру («Я дуже чутлива людина»), і імплікатури («Мені немає діла до критики на мою адресу»).

Дж. Хейман пише про те, що він виконує одночасно дві речі: він повідомляє своїм слухачам експліцитно висловлювання, але в той же час «обрамляє це повідомлення додатковим коментарем, "Метаповідомлення", за допомогою якого він відсторонюється від змісту повідомлення, даючи зрозуміти,

що має на увазі щось прямо протилежне. З точки зору Дж. Хеймана, через це метаповідомлення сарказм переходить в площину абстрактного, оскільки вдаючись до сарказму, ми використовуємо мову, щоб говорити не стільки про світ, скільки про саму мову. Експліцитне повідомлення – в якомусь сенсі, тільки носій метаповідомлення: «Говорячи прагматично," метаповідомлення " – " Я зневажаю це повідомлення (і будь – якого, хто сказав би його всерйоз) " – це головне повідомлення, яке хоче передати мовець» (ibid.).

Іронічне висловлювання висловлює негативну оцінку і залучає адресата в процес со – конструювання оціночної позиції мовця, оскільки вона присутня в висловлюванні тільки імпліцитно. Таким чином, для того щоб правильно інтерпретувати зміст іронічного висловлювання, важливо не стільки зрозуміти, чи щирий адресант, скільки реконструювати ті ціннісні судження, на яких ґрунтується іронія.

Підводячи підсумок, можна сказати, що іронія характеризується двуплановістю, або подвійним баченням, оскільки в іронічному висловлюванні об'єднуються і одночасно протиставляються дві точки зору. Зіставлення двох планів призводить до формування оціночної складової іронічного сенсу.

Іронія може створюватися за допомогою мовних засобів різних рівнів, які дозволяють вибудувати відповідний ефект подвійності. При цьому імпліцитний характер справжнього сенсу іронії означає, що адресат активно залучений в процес конструювання змісту.

Іронія може розглядатися не тільки як характеристика тексту, а й як результат його інтерпретації адресатом. Когнітивні механізми, які роблять можливим породження і сприйняття іронії, а також роль контексту як інструменту створення іронії і оцінний аспект іронії будуть розглянуті в наступній частині роботи.

1.3 Особливості дискурсу кінематографа

На початку XXI століття в лінгвістичних дослідженнях спостерігаємо тенденцію виокремлення єдності мовної практики й надмовних факторів, необхідних для розуміння як тексту в цілому, так і окремих елементів професійної комунікації. Український професійний кінодискурс постає актуальним об'єктом у сфері комунікативної лінгвістики, оскільки, по-перше, лексика сфери кіно сформувала в українській мові окрему терміносистему зі своїми специфічними особливостями, яка потребує детального аналізу; по-друге, лексичні одиниці сфери кіно активно використовуються в засобах масової інформації, що також підтверджує їх комунікативну цінність.

Огляд наукових джерел засвідчує, що проблемі вивчення дискурсу приділяли увагу відомі українські лінгвісти, зокрема Ф.С. Бацевич, Т.Р. Кияк, Л.С. Павлюк, С.П. Денисова та ін. Дослідники розглядають питання тлумачення поняття дискурс, виокремлюють його аспекти, зокрема соціокультурні, лінгвістичні й комунікативні [7, 20], визначають його місце в сучасних комунікаційних системах. У свою чергу, дискурсивна лінгвістика передусім зосереджена на дослідженні комунікативних актів (текстових та усних), зв'язків на різних мовних рівнях [3, 28]. Ф.С. Бацевич наголошує на існуванні двох підходів, що мають спільні риси з позицій комунікативної лінгвістики: дискурс «як текст, занурений в життя» і дискурс як «тип комунікативної діяльності» [1, 30]. Ці дефініції підкреслюють нерозривне поєднання дискурсу й тексту як лінгвістичних категорій, які функціонують у науковій мові й мають лексичне значення. Але порівняно з дискурсом, текст має вужчі рамки, оскільки послуговується лише писемним мовленням, а дискурс, у свою чергу, має більш різноманітні форми вияву – «усну, писемну, внутрішню, паралінгвальну» [1, 30]. Дискурсивний аналіз є одним із головних інструментів дослідження масової комунікації [7, 3] і націлений здебільшого на вияв соціального контексту. У дискурсивній практиці саме професійна комунікація має цей необхідний

соціальний контекст, тож у поєднанні зі сферою кінематографу отримуємо кінодискурс у вимірі професійної комунікації. Від часу своєї появи 1895 року й у процесі стрімкого розвитку впродовж ХХ століття кінематограф виокремився у велику самостійну індустрію і, що є важливим для лінгвістики, разом із технічним рівнем розвивався й збагачувався професійно-комунікативний рівень, а це надалі дало змогу говорити про існування окремої системи кінокомунікації. Окрім цього, лексичні одиниці сфери кінематографу складають матеріал для дискурсивного аналізу професійного кінословника.

1.4 Аспекти іронічного сенсу

Т. І. Клименко виділяє чотири основні типи формують іронічний сенс контекстів, в рамках яких явище іронії розглядається в лінгвістичних дослідженнях [11, 37]

- 1) ситуаційний (знання соціально – історичного плану);
- 2) паралінгвістичний (просодика, жести і міміка);
- 3) лінгвістичний (лексичний і синтаксичний);
- 4) екстралінгвальний (культурологічний), або вертикальний.

Всі чотири типи контекстів беруть участь в інтерпретації іронічного висловлювання, причому паралінгвістический контекст може бути представлений в письмовому тексті в вербалізувати вигляді.

Дослідник вводить поняття іронічного контексту, який визначається як «мовна ситуація невідповідності одних властивостей мовної системи іншим її властивостям, або невідповідність однієї семіологіческой системи інший, моделіруемое говорить з метою створення парадоксу сприйняття, т. Е. Когнітивно – комунікативної ситуації невідповідності» [11, 43].

Іронія часто розглядається як феномен поєднання своєї і чужої (об'єкта іронії) точок зору. Так, смисловим ядром іронії, по Н. В. Веселова, є семантична

неоднозначність, що виникає в результаті інтертекстуальної" гри з різними кодами і мовами [16, 69]. Б. А. Успенський наводить як поширеного способу вираження іронії прийом, який полягає в розходженні точок зору автора і особи, від якого фразеологічні ведеться розповідь (мається на увазі авторське використання чужої мови, або невластне – пряма мова). Точка зору персонажа входить як складовий елемент в авторську точку зору і несе на собі відбиток авторського оцінного ставлення [24, 50-55]. Подання про іронію як про суміщення точок зору співзвучно когнітивним підходам до вивчення цього явища. В останні десятиліття були зроблені спроби опису іронії із залученням термінологічного апарату когнітивних наук, включаючи поняття метарепрезентації і індивідуальної теорії психіки («theory of mind»). Під репрезентацією розуміється відображення об'єкта або ситуації, яка має місце в реальності. Репрезентації – наприклад, малюнок або пропозицію – можуть самі служити об'єктом для репрезентації. Таким чином народжуються метарепрезентації – репрезентації репрезентацій, або репрезентації другого і більш високого порядків. У когнітивних науках у фокусі уваги, як правило, знаходяться ментальні репрезентації, але застосування цього терміна не обмежується ментальними феноменами. Так, в лінгвістиці під метарепрезентаціями можуть розумітися деякі види складних речень, а саме конструкції, які відображають метакогнітивні процеси – «ментальні стану особливого роду, змістом яких є ... інше ментальне стан» [19, 13]. Такі структури можна вважати мовними аналогами ментальних метарепрезентацій. Гіпотеза про те, що в процесі розуміння іронії беруть участь складні когнітивні процеси, знаходить підтвердження в психолінгвістичних експериментах [38, 41]. Теорія психіки та здатність до метарепрезентації необхідні як для породження, так і для інтерпретації іронії. Автор іронічного висловлювання метарепрезентує його експліцитно зміст, внаслідок чого між ним і виражається точкою зору створюється іронічна дистанція. У свою чергу адресат повинен прийти до висновку, що висловлювання – або в експліцитно змісті, або в імплікація –

суперечить істинним переконанням говорить, що можливо завдяки ІТП. Слід зазначити, що у своїй інтерпретації іронічних висловлювань адресат спирається на доступну йому контекстуальну інформацію, включаючи свої знання про переконання мовця і його ціннісної картині світу. У світлі відзначається дослідниками тісному зв'язку між іронією і оціночністю, яка визнається важливим або навіть центральним компонентом сенсу іронічного висловлювання (І. В. Арнольд, І. А. Солоділова, Г. Н. Чугунекова, Р. Гиора, Г. Кларк, Р. Герріг, Х. Коттхофф, А. Партигтон, Д. Спербер, Д. Вілсон, Дж. Хейман), доцільно розглянути структуру оцінного значення, а також мовні засоби вираження аксіологічних суджень. Е. М. Вольф пропонує розглядати оцінку як особливу модальність, яка накладається на дескриптивне зміст мовного вираження [5, 27]. Розвиваючи цю думку, В. Н. Телія визначає оцінну модальність як зв'язок, що встановлюється між ціннісною орієнтацією говорить чи слухача і позначається реалією (точніше, будь – яким властивістю або аспектом розгляду цієї реалії), що оцінюється позитивно або негативно по якого – небудь підстави (емоційного, етичного, утилітарному і т.п.) відповідно до "стандартом " буття речей або стану справ в якійсь картині світу, що лежить в основі норм оцінки» [4, 17-23]. Модальна рамка оцінки, або структура компонентів оціночного висловлювання, універсальна і включає в себе суб'єкта і об'єкт оцінки, аксіологічні предикати, а також імпліцитно виражену шкалу і стереотипи, оскільки будь – яка оцінка, навіть абсолютна, передбачає порівняння. При цьому соціальні норми як джерело оцінки лежать в основі іронічного дискурсу, який можливий оскільки, оскільки існують загальні цінності і стереотипи [40, 21-29]. До факультативних елементів оціночної структури відносяться інтенсифікаторами і деінтенсифікатори, мотивування і ін. В якості суб'єкта оцінки, як правило, виступає особа або соціум, з точки зору якого дається оцінка [34, 17]. Аксіологічне висловлювання поділяються на два основних типи: общеоціночні і частнооціночні [41, 31]. Перші описують об'єкт в цілому як «хороший» чи «поганий», в той час як у інших

використовуються кошти, що поєднують дескриптивне і оцінне значення (skilled leadership, boring book). [49, 42-43] При використанні общеоценочной лексики говорить вдається до імпліцитної шкалою оцінок і соціальним стереотипам. Так, висловлювання *It's such a great movie!* зрозуміло співрозмовника завдяки наявності загального уявлення про чудовому фільмі. Невідповідність експліцитно вираженої оцінки подібного спільним поданням або нормі може послужити створенню іронічного ефекту: *That's a nice way to come into my kitchen – no greeting!* Носієм стереотипу можуть виступати різні соціальні групи. Важливо відзначити, що стереотипи історично і ситуативно мінливі: наприклад, хороша машина швидше за все буде мати різні характеристики в залежності від тимчасового періоду, а уявлення про погану погоду може визначатися не тільки загальними стереотипами, а й цілями комунікантів. Ціннісний аспект притаманний широкому спектру різнорівневих мовних засобів: до них відносяться афікси, що містять сему оцінки якісні прикметники, пейоративна і меліоративна лексика тощо. При наявності відповідних прагматичних і контекстуальних чинників оціночну функцію може виконувати практично будь – яка мовна одиниця. Оцінність тексту складається зі значень, які реалізуються на всіх рівнях мови – фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному. Надзвичайно важливу роль при вираженні оцінки грає просодика, яка, крім інших функцій, активно використовується як маркер іронічного сенсу в мові. Оцінність часто визначається висловлюванням в цілому; при цьому важливо місце описуваної ситуації в ціннісній картині світу[50, 111]. Слова, що включають оцінку, знак якої не є фіксованим, розкривають своє значення в контексті, ср: він зайняв зручну позицію невтручання і вони знайшли зручне місце для табору. Слід підкреслити, що способи вираження оцінки не обмежуються використанням лексичних одиниць з постійним оцінним значенням. Опис ситуації, що має позитивний або негативний зміст в картині світу, також висловлює оцінку: *You wanted Dinah as an attraction for your theatre; you denied her any life of her own. I*

understand you did not even pay her for her work. Таким чином, в оціночних мовних структурах відбивається ціннісна картина світу певної лінгвокультури. Для іронічних висловлювань характерно вираз цінностей, які не поділяють автор і аудиторія. У. Бут приходить до висновку, що читач відкидає структуру цінностей, яка імпліцитно закладена в висловлюванні (кращий спосіб вирішувати проблеми – їх ігнорувати; неважливо, що люди страждають від голоду і ін), і при цьому не може допустити думки, що таких цінностей дотримується автор, з чого випливає необхідність інтерпретувати висловлювання іронічно [37, 61]. Важливо, що адресант не тільки відкидає відображені в повідомленні переконання, але, крім того, має підстави вважати, що саме цього чекає від нього автор висловлювання, причому контраст між ціннісною картиною світу і висловлюванням служить сигналом іронії. В. Н. Телія виділяє конотативну оцінність, що володіє вираженою експресією. Один з механізмів створення подібної оцінковості – вторинна номінація. Так, наприклад, на відміну від власне оцінного твердження «Вона – роззява», висловлювання «Вона – ворона» передає оціночне судження про людину за допомогою вторинної номінації, в якій образне уявлення поєднується з оцінкою. За допомогою конотації можна висловлювати як позитивну, так і негативну оцінку. Позитивна оцінка означає відповідність нормі або її перевищення, в той час як негативна оцінка, навпаки, має на увазі відхилення від норми. Норма як зона на шкалі оцінок співвіднесена зі стереотипним уявленням про об'єкт з характерною ознакою. Оціночний стереотип в його відношенні до оціночною шкалою – основний елемент, на який спираються общеоценочные висловлювання. Він складається з об'єктів, що володіють стандартними наборами ознак. Саме існування стихійно сформованих стереотипів забезпечує взаєморозуміння: в ціннісній картині світу комунікантів існує уявлення про те, якими властивостями повинен володіти хороший представник певного класу об'єктів: a good spy is supposed to take risks. Таким чином, критерій оцінки виявляється в типі об'єкта оцінки. Навпаки, коли мова йде про частнооценочних

ознаках, аспект оцінки закладений в семантиці прикметника (valuable antiques). Критерії оцінки знаходять відображення в мотивуваннях, які аргументують оцінки предметів, осіб, подій. Мотивування, особливо коли вони супроводжують общеоценочные позначення, експлікується оціночні стереотипи або ж вказують на квазістереотипи, тобто ті ознаки, які мовець хоче представити як стереотипні. Очевидно, що висловлювання з мотивацією у вигляді квазістереотипа набуває іронічний відтінок. Так, Дж. Ліч подає такий приклад іронічного натяку («innuendo»): He has occasional flashes of silence that makes his conversation perfectly delightful [26, 20-22]. Пропозиція побудовано таким чином, що виводиться з нього пресуппозиція (мистецтво бути прекрасним співрозмовником полягає в тому, щоб час від часу робити паузи) не відповідає справжньому оціночним стереотипу. Використання квазістереотипа служить сигналом іронії і дозволяє інтерпретувати висловлювання як завуальовану критику. Мотивування повинна зберігати орієнтацію, тобто не суперечити оцінці, що міститься в оціночних словах: Це чудова картина, таких повно в усіх музеях. В результаті зміни орієнтації створюються парадоксальні або іронічні смисли. Т. І. Клименко називає подібне властивість іронії «суперечливим семиозиса» [33, 6]. Подібним чином, оцінне слово в групі підмета може накладати обмеження на вміст предиката, який повинен бути семантично пов'язаний з оцінкою: Чудовий художник вклав у картину всю свою душу. Семантика оцінних мовних актів визначається прагматичної ситуацією. Оціночні мовні акти характеризуються невизначеністю перлокутивного ефекту. Одне і те ж висловлювання (наприклад, You're a genius!) Можна інтерпретувати як похвалу, лестощі або іронію. Ясність в цьому випадку може внести контекст або інтонація мовця. Іронія може також виникати в результаті порушення максими скромності, що накладає обмеження на самовихваляння: Please assert our wonderful gift. Крім того, Е. М. Вольф розглядає особливий вид іронічних експресивний, що відрізняються семантичної інверсією при оцінці: в таких мовних актах використовуються номінації з інвертованим знаком оцінки. Як

правило, вони висловлюють негативну оцінку (осуд, обурення та ін.) При зовні позитивному значенні; Наприклад: Нічого собі дільце! Очевидно, що такий тип висловлювання є окремим випадком антифразис. Як показав огляд літератури, оцінка виражається широким спектром засобів, як власне мовними (морфологічними, синтаксичними, лексичними, фонетичними), так і відсилають до картини світу. Картина світу і оціночні стереотипи грають ключову роль в реалізації оцінними. Способи створення іронічного ефекту включають порушення максими скромності, семантичну інверсію при оцінці і моделювання помилкового оціночного стереотипу. В якості критерію оцінки перекладу традиційно використовується термін «еквівалентність», який визначається як «збереження відносної рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально – комунікативної інформації, що міститься в оригіналі і перекладі» [16, 33]. При цьому в кожному конкретному випадку на характер еквівалентності впливає функціонально – стилістична приналежність тексту оригіналу. Так, якщо мова йде про літературному творі, завданням перекладача стає максимальна передача естетичної цінності і художнього своєрідності першотвору. В. С. Виноградов підкреслює, що еквівалентність перекладу та оригіналу передбачає передачу в тому числі імпліцитних смислів і елементів тексту, що надають емоційний вплив на реципієнта. Іронія не тільки є емотивно – експресивним засобом, а й, як зазначає Ж. Е. Фомічова, служить засобом характеристики персонажів, створення образів і втілення ідей художнього твору [20, 42], що має на увазі необхідність відображення іронії в перекладі. Переклад іронії в художній літературі рідко виділяється як окрема проблема в перекладознавчій літературі, незважаючи на особливі завдання, які він ставить перед перекладачем. По – перше, передача іронічних висловлювань вимагає правильної інтерпретації, яка передбачає виявлення і коректне декодування повідомлень, створених автором з іронічною інтенцією. Як зазначає Девід Лодж, в порівнянні з іншими фігурами мови, іронія не має специфічної словесної форми вираження, яка відрізняла б її від буквальною мови. Центральним для іронічного

висловлювання, таким чином, стає акт інтерпретації [24, 10-17]. Перекладач, виступаючи в якості компетентного читача, виявляє іронію і реконструює мається на увазі. Г. Хірш пропонує модель виявлення іронії і реконструкції імпліцитного смислу з опорою на іронічні маркери (cues) і сигнали (clues). Перші вказують на алегоричний модус висловлювання (до них відноситься порушення максим П. Грайс, ехоіческое згадка або використання маски наївного людини), а другі дозволяють декодувати підтекст [32, 60]. При перекладі рекомендується проводити багатоаспектний аналіз іронії з урахуванням стилістичних, функціональних, логічних і дискурсивних характеристик іронічного висловлювання [46, 38]. По – друге, імпліцитний сенс висловлювання і тексту в цілому є джерелом особливих перекладацьких проблем. Нерідкі випадки, коли еквівалентна передача вираженого сенсу сама по собі може забезпечувати передачу сенсу, який лише мається на увазі, однак найчастіше в процесі перекладу співвідношення експліцитного і імпліцитного смислів змінюється. В. Н. Комісарів виділяє **три типові** випадки при перекладі імпліцитного смислу:

1. **Співвідношення експліцитного і імпліцитного сенсу** в перекладі і оригіналі залишається незмінним, причому підтекст відтворюється в перекладі за рахунок передачі мовного змісту оригіналу.

2. **Співвідношення експліцитного і імпліцитного сенсу** в перекладі і оригіналі залишається незмінним, але для цього потрібна модифікація мовного змісту оригіналу.

3. **Співвідношення смислів змінюється в силу експлікації підтексту.** При цьому перекладацьке рішення визначається тим, в повній мірі чи відтворення мовного змісту оригіналу в перекладі може забезпечити передачу підтексту. Очевидно, що експлікація підтексту призводить до втрати іронічного сенсу і перешкоджає повному відображенню стилістичних особливостей оригіналу, але ця стратегія є поширеним прийомом перекладу іронії. Якщо дотримуватися точки зору про те, що основна функція іронії – вираз негативного ставлення, то передача сенсу іронічного висловлювання буквально

мовою дозволяє перекладу виробляти такий же ефект на аудиторію, який на читачів виробляє оригінальний текст, а значить можна говорити про досягнення перлокутивний еквівалентності. Однак іронія, особливо в художньому творі, може також служити експресивним і естетичним завданням, що робить її втрату вкрай небажаною. На думку Дж. Де Вільде, природа іронії не допускає перекладацького аналізу цього явища, заснованого виключно на лінгвістичних і текстуальних характеристиках. Як наслідок, дослідник вводить особливий тип інваріанта – «the ironic» – для позначення трудноуловимого літературного ефекту, який перекладач прагне відтворити при перекладі іронії, який також може використовуватися для порівняння оригіналу і перекладу з точки зору передачі іронічного змісту [32, 10]. В іншому запропонований алгоритм аналізу мало відрізняється від схем, які використовуються іншими дослідниками: автор акцентує увагу на ключових аспектах іронічного сенсу – семантиці, оцінковості і формальних маркерах іронії [17, 27-28]. Т. А. Казакова відзначає, що проблема іронії в перекладі часто викликана відмінностями між способами вираження іронії, прийнятими в різних культурах; додаткові труднощі можуть бути пов'язані з присутністю в іронічному контексті елементів, специфічних для вихідної культури. На підставі аналізу прикладів автор рекомендує використовувати такі прийоми перекладу іронії: повний переклад з незначними лексичними або граматичними перетвореннями; розширення вихідного іронічного обороту, під яким мається на увазі вербалізація частини підтексту; антонімічний переклад; додавання смислових компонентів; культурно – ситуативна заміна. В якості ще одного прийому перекладу іронії можна привести включення в контекст додаткових маркерів іронії (наприклад, модальних слів), що сигналізує наявність підтексту, якщо велика ймовірність, що представники переводить культури можуть його не розпізнавати. Нарешті, наведемо перелік умов, які полегшують переклад іронії в конкретній мовній парі:

- 1) спільність соціокультурних знань у носіїв мов;**
- 2) схожі способи мовної реалізації іронії;**

- 3) схожі способи «порятунку особи»;**
- 4) використання іронії в одних і тих же цілях;**
- 5) схожість інститутів (наприклад, правової системи).**

Таким чином, еквівалентність при перекладі іронічних висловлювань забезпечується за рахунок відтворення двох рівнів сенсу – експліцитно і імпліцитно, причому співвідношення вираженою прямо і неявною інформації може змінюватися в залежності від характеристик тексту і мови перекладу. Крім семантичного аспекту, перекладацький аналіз фокусується на оціночних властивості тексту і маркери іронії.

Висновок до розділу 1

1. Як показав огляд лінгвістичних теорій іронії, багато з аспектів цього явища є полемічними. Критика традиційного семантичного підходу, в рамках якого іронія розглядається як вживання слова або пропозиції в протилежному значенні, привела до формулювання теорій, що орієнтуються на прагматичний і когнітивний аспекти цього феномена, проте в даний час визначення іронії, опис механізмів її реалізації та інтерпретації залишаються проблематичними. Дослідники, які дотримуються уявлення про іронію як луні, виходять з того, що ключовим компонентом іронії є відсилання до чужої мови, а комунікативна інтенція адресанта полягає в тому, щоб висловити негативну оцінку метареферентіруемого думки. З іншого боку, прихильники теорії іронії як удавання, вважають «відлуння» тільки одним з можливих способів створення іронічного ефекту і стверджують, що суть іронії полягає в удавання.

2. Можна відзначити тенденцію до опису іронії як мовного явища, що дозволяє створити ефект двуплановості, завдяки поєднанню і контрастному порівнянню двох точок зору, одна з яких представлена у висловленні експліцитно, а друга реконструюється адресатом на підставі контекстуальної інформації та екстралінгвістичних знань.

3. Функція іронічного висловлювання, як правило, полягає у вираженні авторської оціночної позиції, причому спектр висловлюються оцінок різноманітний.

4. Аксіологічна складова визнається важливим або навіть центральним компонентом сенсу іронічного висловлювання (І. В. Арнольд, Р. Гиора, Г. Кларк і Р. Герріг, Х. Коттхофф, А. Партигтон, Д. Спербер і Д. Вілсон, Дж. Хейман). Оцінність реалізується на всіх рівнях мовної системи, а її основою є оціночні стереотипи і ціннісна картина світу.

5. Передача імпліцитних смислів при перекладі художнього твору важлива для досягнення еквівалентності, але при цьому відтворення іронії ускладнюється лексичними, граматичними і культурними відмінностями між мовами. При неможливості повного перекладу для створення іронічного сенсу в перекладному тексті може використовуватися ряд інших прийомів (антонімічний переклад, розширення вихідного обороту, додавання смислових компонентів, культурно – ситуативна заміна).

РОЗДІЛ 2. ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ІРОНІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ КІНЕМАТОГРАФА

2.1 Класифікація мовних засобів вираження іронії в дискурсі кінематографа

Для з'ясування специфіки іронії як лінгвістичного явища слід враховувати всі аспекти її вивчення: логіко-семантичний, прагматичний та когнітивно-семіотичний. Крім того, іронію слід розглядати у всій різноманітності її проявів та функцій як в усному, так і писемному мовленні, беручи до уваги лінгвістичні і паралінгвістичні засоби її вираження.

Процес формування іронічного ставлення складається з трьох етапів. Розпочинається він у свідомості іронізуючого суб'єкта і включає в себе як перший, підготовчий етап. На його основі складається уявлення про об'єкт, відбувається суб'єктивізація, іронічне осмислення об'єкта, у яке входять «ціннісна рефлексія, пізнання ціннісного значення (ціннісного потенціалу) об'єкта ставлення, порівняння його з вихідним ідеалом суб'єкта, виявлення внутрішніх суперечностей в об'єкті і ступеня невідповідності ідеалу.

Другий етап іронізування – об'єктивізація іронічного ставлення, повідомлення іронічної інформації співрозмовникові/реципієнту. На третьому етапі відбувається декодування іронії реципієнтом. У будь-якій комунікації можливими є так звані «комунікативні шуми» – «різноманітні форми порушень та/або деформації повідомлень, які утруднюють процес передавання або сприйняття інформації». Основними перешкодами для адекватного сприйняття іронії реципієнтами є:

- 1) недостатній загальний кругозір (тезаурус);**
- 2) односторонній підхід без урахування контексту;**
- 3) нерозвиненість почуття стилістичної норми; 60**
- 4) упередженість тлумачення, невміння стати на точку зору співрозмовника;**

5) відсутність почуття гумору.

Особливістю вираження іронічного смислу є наявність двох смислових планів – буквального і прихованого, а кодування та декодування іронічної інформації, внутрішнього смислу іронії здійснюється через контекст, який дозволяє правильно зрозуміти вихідну ціннісну орієнтацію суб'єкта іронії. Ураховуючи антропологічний фактор (суб'єкта іронізування та суб'єкта декодування іронії) у створенні іронічного смислу вербальними засобами вираження іронії.

2.1.1 Графічні та фонетичні засоби вираження іронії

У мові графіка є засобом закріплення і передачі інформації. Ненормативне використання графічних засобів у тексті завжди привертає увагу читача до слова, словосполучення або частини тексту. Взаємодіючи з лексичним значенням, графіка виділеної одиниці приводить до актуалізації потенційних можливостей, закладених у значенні слова. Саме тому однією з форм вираження іронії є виділення мовних одиниць, окремих слів або словосполучень, на письмі. Іноді емпатична функція виконується написанням слова з великої літери або великої літери та курсиву, використанням лапок. Таке графічне виділення найчастіше має на меті створення іронічного або сатиричного ефекту [19, 53], ускладнюючи ту чи іншу одиницю семантично, утворюючи нові контекстуальні смисли: Even if Temple worked to eliminate «psychological stuff» from her book, «Child Star» still functions as a fascinating map of that snuffing process. Навіть якби Темпл працювала над усуненням «психологічного непотребу» зі своєї книги, «Зіркове дитя» все одно залишається захоплюючим путівником на шляху до її життєвого занепаду.

Відомо, що у створенні іронічності важливе місце посідають особливі стилістичні прийоми, мета яких полягає у створенні певних звукових ефектів, тобто поєднання ряду фонетичних засобів. На письмі звукова організація мови отримує іноді особливі форми, які лише підказують характер бажаної звукової

інтерпретації [6, 271]. Одним з найефективніших засобів емоційного впливу на читача, засобом надання окремим словам і словосполученням особливої емпізи є інтонація. Інтонація традиційно визначається як складне поєднання висоти тону, сили звучання, темпу вимовляння, ритмічної організації, дистрибуції пауз, особливе поєднання яких і є засобом вираження іронії висловлювання [36, 137].

Іншим засобом, що слугує для створення іронічного змісту та пов'язаний зі звуковою орієнтацією мови, є ономаіопея або звуконаслідування. Його суть полягає у тому, що звуки підбираються таким чином, що їх комбінація відтворює будь-який звук, що асоціюється з виконавцем цього звуку [6, 272].

Plor, plor, fizz, fizz, oh what a relief it is.

«Хлюп-хлюп-хлюп, пшшшшшш», - Господи, яке полегшення.

Варто зазначити, що фонетичні засоби є не такими частотними при створенні іронічного ефекту, як лексико-семантичні або стилістичні.

Таким чином можна зробити висновок, що графічне маркування, інтонація та звуконаслідування слугують сигналом семантичного ускладнення виділених одиниць, засобом надання особливої емпізи і є носієм допоміжної інформації. Іронічний смисл графічно та фонетично маркованих одиниць обумовлений контрастом, що виникає між кліше та вузьким і широким контекстом, у який вони вводяться.

2.1.2 Лексико – семантичні засоби вираження іронії

В рамках дослідження було встановлено, що художній простір обраних для аналізу творів включає як приклади «іронії від персонажа», в яких іронічна інтенція належить героям – авторам реплік, так і випадки «іронії від автора». При певних розбіжностей, для цих типів іронії характерні схожі способи актуалізації, тому вони розглядаються в роботі разом.

Для створення іронічного ефекту може використовуватися весь спектр мовних засобів, що, однак, не виключає можливості виділення найбільш характерних способів створення іронічних смислів. Крім того, беручи до уваги твердження дослідників про те, що іронічним може бути фактично будь – яке висловлювання, поряд із засобами створення іронічного сенсу представляється корисним говорити також про маркери, або індикатори іронії, які покликані забезпечити розуміння адресатом іронічної інтенції автора висловлювання.

Як показав аналіз мовного матеріалу, іронічний сенс може створюватися принаймні двома типами стратегій:

- **лексико – семантичною, яка полягає в маніпулюванні мовної та узуальною нормою;**
- **логіко – семантичною, яка переважно реалізується з опорою на логічні норми і картину світу комунікантів.**

Лексико – семантична стратегія створення іронічного сенсу передбачає свідомий відступ від конвенційного слововживання або мовної норми, яке вказує адресату висловлювання на необхідність декодувати підтекст[10, 5].

Дана стратегія може реалізовуватися з опорою на лексичні, граматичні та стилістичні засоби, найпоширенішими з яких в розглянутих художніх творах виявилися фігуральний вислів.

Одним з найбільш частотних способів створення іронічного сенсу в проаналізованому мовному матеріалі є антифразис, тобто використання лексичних одиниць у антонімічне значення.

Слід зазначити, що передача іронії в подібних випадках рідко становить складність при перекладі: іронічний ефект зберігається при повному перекладі, так як він створюється за рахунок контрасту між окремо взятої лексичної одиницею і широким контекстом:

(1a) Ось такою веселою було життя в країні, в якій пройшли перші двадцять п'ять або тридцять років життя Брейгеля.

Антифразис – стилістичний прийом, в якому яскраво проявляється аксиологічний аспект іронії, оскільки він дозволяє виразно протиставити фактичному стану речей очікуване або бажане.

Висловлення характеризується іронічним контрастом між зверненням, яке єдиноріг заслужив, і жахливої невдячності, яку насправді проявляє по відношенню до нього сім'я Ноя. У перекладі зберігається іронічний контраст, а також інверсія, що надає висловом додаткову експресивність:

Славно ж його віддячили за винахідливість – одного разу, в річницю відплиття, він був поданий до столу [10, 20] .

У ряді випадків ознакою антифразис виступає поєднання лексичних одиниць з контрастною оціночною, що в свою чергу може призводити до виникнення оксюморона. Наприклад, в наступному фрагменті для опису ситуації оповідач вдається до слів з негативною конотацією, за винятком *delightfulness*, що вносить в висловлювання дисонанс:

Негативне ставлення персонажа передають частка **at least** («**If nothing else (used to add a positive comment about a generally negative situation)**») і дієслово *sit through*, який зазвичай використовується для опису нудного, нецікавого часу («**to stay until the end of something , especially if you are not enjoying it** »). Таким чином, структура пропозиції *At least we have not sat through all this X for nothing* передбачає, що X буде характеризуватися якщо не негативною семантикою, то, по крайній мере, нейтральною. Попри це, в цей контекст поміщено похідне від слова *delightful*, дефініція якого («*causing delight; charming*»), навпаки, містить сему позитивної оцінки. В результаті виникає суперечність між словниковим і контекстуальним значеннями слова *delightfulness*, що свідчить про використання антифразис. *Delightfulness* в той же час відсилає до виголошеної раніше ввічливий репліці персонажа *Well, that was delightful*, що надає подальшого висловом відтінок цитаційної іронії. Іронічна інтерпретація створюється і контекстом: читачеві відомо, що спілкування між

персонажами протікало важко, і в дійсності задоволення від вечора вони не отримали.

Цікаво, що репліку персонажа Well, that was delightful не слід розглядати як іронічну, незважаючи на контраст з широким контекстом, оскільки іронічна критика несумісна з нормами ввічливого спілкування в подібній комунікативній ситуації, які герой неухильно дотримується. Таким чином, при виявленні іронії необхідно враховувати лінгвокультурні норми: то, що допустимо у внутрішній мові, стало б грубим порушенням етикету в діалозі.

У перекладі дієслово з негативною конотацією передається позитивно забарвленим дієсловом «насолоджуватися», що призводить до втрати оксюморона, однак іронічний відтінок проте зберігається за рахунок контрасту з негативно коннотированной дискурсивної одиницею по крайній мере. До дискурсивним словами відноситься клас слів, позбавлених денотата, які забезпечують логічне та емоційне оформлення мови і виступають в якості інструменту для передачі оцінних значень. Такі одиниці беруть безпосередню участь у функціонуванні дискурсу, встановлюючи відносини між його складовими (логічні взаємозв'язки, вираз оцінки, зіставлення тверджень комунікантів і ін.) [12, 17] і можуть виступати засобом вираження іронії:

(За) – Велике спасибі за прекрасний вечір, – кажу я. – Боюся, що Тільда може прокинутися в будь – який момент. Ми і так вже вчора півночі не спали, а завтра нам рано вставати ...

Ну чому ми завжди придумуємо на одне виправдання більше, ніж потрібно? Однак ми з Кейт вже на ногах.

– А картину – то він вам показав? – запитує Лора.

Ага, ось воно. Принаймні ми не просто так насолоджувалися прекрасним спілкуванням.

Описуючи величезну їдальню в маєток сусіда, персонаж іронічно дає зрозуміти, що в кімнаті дуже холодно, експліцитно запевняючи читача в тому, що це не так:

(4) *And although the dining room's large enough to accommodate all the Churts there ever were since there were Churts at Upwood, the temperature's by no means unbearable if you edge your chair a little toward one of the fan – heaters and get your feet under one of the dogs. And I suppose the cigarettes that Laura lights between courses must warm the air a little.*

Друга пропозиція дозволяє впевнено говорити про те, що опис містить іронію, оскільки не можна серйозно повірити в те, що сигарети надають скільки – небудь значний ефект на температуру в приміщенні.

У перекладі використовується антонімічний переклад, а також додавання, які знижують іронічний ефект. Особливо прислівник «затишно» сприяє створенню образу, відмінного від представленого в оригіналі роману:

(4a) І хоча їдальня могла б вмістити всіх Керт, які коли – небудь жили в Апвуде, в ній досить тепло, особливо якщо посунути стілець до обігрівача і затишно встромити ноги в одну з собак. Треба думати, що і сигарети, які Лора закурює в перерві між стравами, трохи нагрівають повітря.

Гіпербола – одна з найбільш широко відомих тактик створення іронічного ефекту, що складається в перебільшенні властивостей об'єкта:

(5) *I could not believe that serious thought had once gone into the matter of how to relieve this tea – drinking gentleman of the incredible burden of picking up a normal strainer with his free hand.*

Використовуючи гіперболу, персонаж дає зрозуміти, що побачене ним пристосування здалося йому безглуздим надмірністю, яке не варто зусиль, витрачених на його винахід.

Цей прийом створення іронії зберігається в українській версії роману:

(5a) Мені важко було повірити, що колись людська думка всерйоз зайнялася проблемою, як позбавити цього ганяє чаї джентльмена від непосильної праці тримати звичайне ситечко вільною рукою.

Зауважимо, що в перекладі джентльмен не просто п'є чай, а ганяє чаї, що створює враження неробства і тим самим підсилює іронію: джентльмен не бажає обтяжувати себе простим рухом руки.

Гіпербола може використовуватися в цілях жартівливій самоіронії:

(6) *Our property, as the urban owners of odd half – acres in the country like to tell you humorously in such circumstances, marches with his. The march is not long enough to make either property very footsore, it's true, but it gives us a bond. We're fellow landowners. Neighboring proprietors. Brother magnates.*

Оповідач іронічно стверджує, що невелика ділянка землі за містом дозволяє йому відчувати спільність з сусідом – власником величезного маєтку. Номінація *brother magnates* – найбільш явне вказівку на іронію, оскільки очевидно, що герой не відноситься до великих землевласників.

Іронія в роздумах персонажа знаходить відображення в перекладі:

(6а) «Наші володіння», як в подібних обставинах городяни люблять жартівливо називати свої нещасні пів – акра землі в селі, межують з його територією. Кордон ця не дуже протяжна, але вона дає нам з Тоні відчуття спільності. Ми з ним колеги – власники. Сусіди – землевласники. Брати – магнати.

В українському тексті вводиться додаткова гіпербола *наші володіння*, яка підсилює іронічне звучання мови персонажа.

На противагу гіперболи, литота применшує властивості об'єкта, причому в іронічній литота, як правило, імпліцитно мається на увазі високий ступінь ознаки. У розглянутих текстах іронічного зменшенню піддавалися негативні якості, наприклад:

(7) *There were murmurings that the two events were connected, that Ham's wife – who was a little short on serenity – had decided to revenge herself upon the animals.*

Опис гнівною, мстивої особи словами *a little short on serenity* створює комічний ефект, який, разом з іронією, втрачається на українському перекладі, оскільки перекладач вдається до есплікується доантонімічного перекладу:

(7a) Подейкували, нібито ці дві події пов'язані, ніби Хамова дружина, яка була надто дратівлива, вирішила помститися тваринам ....

Втрата іронії призводить до звуження значення висловлювання і менш активної взаємодії читача з текстом. Аудиторія оригінального тексту реконструює іронічний сенс, відкидаючи буквальне значення на користь підтексту, який Д. К. Мьюкі позначає поняттям «прихована семантична сфера» (*latent semantic sphere*). При цьому *a little short on serenity* може бути декодовано декількома способами (дратівлива, запальна, справжня мегера), в той час як в перекладі представлений результат інтерпретації висловлення перекладачем, який не надає читачеві подібної свободи.

У наступному прикладі історик представляє, як, не будучи скутий нормами пристойності, відповів би на питання одного з любителів, які час від часу намагаються сперечатися з його думкою з того чи іншого питання, бажаючи вразити інших слухачів лекції своєї уявної освіченістю:

(8) *He imagined himself hearing out one of these jokers and replying, with a skirl of irony on the adverb, Of course, you realize that the film of Ben Hur is not entirely reliable?*

Авторська мова вказує на ключовий елемент реалізації іронії у вислові – прислівник *entirely*. В даному випадку мова йде не тільки про іронічної литота (під *not entirely reliable* можна розуміти скоріше *not at all reliable*), але також іронічному використанні пресуппозиції: хто говорить побічно звинувачує опонента в тому, що він почерпнув свої знання з популярного кінофільму. Натякаючи на те, що опонент наївно сприймає художній твір як джерело достовірної інформації, іронізує викриває в ньому некомпетентного дилетанта. Крім того, хоча репліка іронізує одягнена в форму питання, мова йде про непряме

мовному акті. Мета автора висловлювання – не одержати відповідь, а дискредитувати жертву іронії.

Питання в українському перекладі приймає більш категоричну форму за рахунок введення модальності (не можна), але це не перешкоджає передачі іронії:

(8a) Він уявляв собі, як вислухає одного з таких розумників і з іронією відповідь йому: "Ви, звичайно, розумієте, що фільм" Бен Гур "не можна вважати абсолютно надійним джерелом?"

Як в оригіналі, так і в перекладі, прочитання іронії залежить від наявності у читача уявлення про те, що в художніх творах історичні факти часто спотворюються, і тому на їх основі не можна формувати думку про події історії. Слід також відзначити переклад *joker* («a foolish or inept person») іменником розумник, за яким закріплено іронічне значення. Літота може полягати в зменшенні цінності об'єкта:

(9) *'Hope you did not mind us showing you the family snaps,' says Tony, as he helps me into it.*

Номінація **family snaps** щодо оригіналів творів мистецтва ілюструє використання літоти, або «understatement», характерною для британської лінгвокультури.

Крім незначних змін, що не зачіпають іронічний сенс (наприклад, модуляції *hope you did not mind* сподіваюся, ми не дуже втомили вас), перекладач використовує лапки в якості додаткового графічного маркера іронії:

(9a) – Сподіваюся, ми не дуже втомили вас своїм «сімейним альбомом», – вимовляє Тоні, допомагаючи мені всунути руки в рукава.

У цю категорію входять іронічно забарвлені замітники табуйованих, небажаних, ввічливих, занадто різких найменувань [28].

Так, експропріація картин предком одного з персонажів описується дієсловом *relieve*. В даному випадку іронія імпліцитно вказує на те, що персонаж не визнає, що здійснює крадіжку. «Relieve» («Take (a burden) from someone»)

передбачає звільнення від тягаря, в даному ж випадку мова йде про цінне творі мистецтва:

(10) *Major Churt, who knows approximately as much about art as the son he will beget when he returns home from the war, has no scruples about relieving the local Gauleiter's family of The Rape of Helen, which will look impressive at the head of the stairs back home ...*

На українському варіанті роману повний переклад з невеликими синтаксичними змінами також створює іронічний сенс:

(10a) Майор Керт, знає про живопис приблизно стільки ж, скільки буде знати його син (сина йому ще належить зачати після повернення з фронту), не відчуває особливих докорів сумління, коли звільняє сім'ю місцевого гауляйтера від тягаря володіння "Оленою", яка буде дуже непогано виглядати над сходами в рідному Апвуде.

Наступний обмін репліками відбувається на захопленому терористами круїзному кораблі. Терористи розділили пасажирів на три групи за національною ознакою, і збираються розстрілювати по дві людини в годину до виконання їхніх вимог, починаючи з першої групи, куди входять американці. Герой запитує про долю втратив свій паспорт британського підданого, якого терористи відмовляються помістити в другу групу, куди розподілили його співгромадян, і отримує іронічний відповідь:

(11) *'What about Mr Talbot?'*

'He has become an honorary American. Until he finds his passport.'

У цьому прикладі позитивно коннотірованне поняття *honorary American* використовується евфемістично і означає, що містера Толбота вважатимуть американцем (а значить, зростає загроза його життю).

В українському варіанті іронічний евфемізм переданий з допомогою еквівалента «почесний американець», але переклад не характеризується контрфактичністю, яку *has become* вносить в оригінальний текст:

(11a) – А як з містером Толботом?

– Він вважається почесним американцем. Поки не знайде паспорт. Іронічний евфемізм *prostate examination* вживається оповідачем при описі ретельного огляду, який тварини проходили, перш ніж бути допущеними на ковчег:

(12) *While Noah and his sons were roughly frisking the animals as they came up the gangway, running coarse hands through suspiciously shaggy fleeces and carrying out some of the earliest and most unhygienic prostate examinations, we were already well past their gaze and safely in our bunks.*

Особистий огляд, негігієнічний і, ймовірно, принизливий, евфемістично уподібнюється медичній процедурі, створюючи характерну для іронії двуплановість.

У перекладі використана експлікація, а імпліцитний сенс виявляється повністю втрачений:

(12a) В той час як Ной з синами грубо обшукували піднятих сходнями тварин, безцеремонно прочісуючи руками підозріло довгу шерсть і вперше в історії перевіряючи затишні місця пасажирів (правила гігієни при цьому, звичайно, не дотримувалися), ми вже були надійно приховані від їх погляду і спокійно лежали в своїх каютках.

У наступному прикладі іронічний ефект створюється завдяки використанню порівняльного обороту:

(13) *The wisest doctors of our Church for many centuries have examined every verse of the Holy Scripture just as Herod's soldiers searched for innocent children, and they have found no chapter, no line, no phrase wherein there is mention of the woodworm.*

Іронічна інтенція в цьому випадку належить імпліцитно авторові твору, оскільки текст не дає підстав підозрювати персонажа в бажанні кинути тінь на теологів, яких він невтішно порівнює з воїнами Ірода. Бажаючи підкреслити ретельність богословів, він уподібнює їх ревним воїнам царя Ірода, що розшукує немовляти Ісуса. Однак використання різко негативного образу кидає тінь на

об'єкт порівняння, що дозволяє реконструювати імпліцитну негативну оцінку: наприклад, «подібно до того, як воїни вбивали невинних немовлят, теологи вчиняють насильство над текстом Писання». Крім того, подібна репліка з вуст побожного персонажа, що зазнає повагу до вчених церковникам, красномовно говорить про його дурості.

Іронічне порівняння повністю передано в перекладі, що дає можливість читачеві українського тексту декодувати імпліцитний сенс і створює комічний ефект:

(13a) Наіученейшіє мужі нашої Церкви протягом багатьох століть вивчали кожен вірш Святого Письма, немов воїни Ірода, що розшукують невинних немовлят, і не знайшли жодної глави, жодного рядка, жодної фрази, де згадувалося б про деревних черв'яків.

Функціональна відповідність оригіналу і перекладу дозволяє говорити про досягнення еквівалентності.

Аналіз відібраного мовного матеріалу показав, що риторичне питання часто використовується іронізують для натяку на неправдоподібність або абсурдність того чи іншої думки або твердження. В даному прикладі в іронічному питанні проявляється скептичне сприйняття важливого кліше співрозмовника:

(14) *'Glad to meet you at last,' he says. 'I've heard so much about you both.'*
'From Mr. Skelton?' Asks Kate. 'Though why not? A man who understands your sewerage might have a lot he could tell about you.

'From everyone.' Everyone? The woman in the paper shop, who knows which papers we take? Charlie Till, who knows what size of free – range eggs we prefer?

'We're all so pleased to have you down here. Great bonus.

Оповідач з дружиною незнайомі ні з ким в окрузі, тому типова фраза *I've heard so much about you both* знаходить у нього скептичний відгук: ніхто тут про них нічого не знає, за винятком кількох тривіальних фактів. Оскільки така реакція здалася б відвідувачеві неввічливою, іронічні питання персонаж задає у внутрішній мові.

Замість питального речення в перекладі використовується розповідний, що, якщо не призводить до повної втрати іронії, то робить її важко відчутною:

(14a) – Радий, що ми нарешті познайомилися, – оголошує він. – Я багато чув про вас.

– Від містера Скелтона? – запитує Кейт. (А чому б і ні! Людина, що розбирається у вашій каналізації, ймовірно, багато що може про вас розповісти.)

– Ото всіх. – (Від усіх? Значить, це продавщиця в газетному кіоску, яка знає, які газети ми купуємо. Чарлі Тілл, якому відомо, якого розміру яйця сільських курей ми вважаємо за краще.)

– Ми всі дуже раді вашому приїзду. Прекрасне доповнення до нашого суспільства.

Риторичне питання може використовувати аналогію. Наприклад, герой не допускає можливості, щоб жителі Нідерландів відразу забули про жорстокість іспанської армії, як тільки вона виїхала за межі їхньої країни:

(15) *Had the people of Holland and Belgium stopped thinking about the German Occupation by 1948? Kate's being absurd.*

Іспанське панування прирівнюється до німецької окупації, яку бельгійці і голландці не забудуть ніколи.

В українському варіанті просте речення передано складним, причому головна пропозиція Чи можна, наприклад, уявити вже задає негативну відповідь, що призводить до втрати іронії, незважаючи на збереження риторичного запитання:

(15a) Чи можна, наприклад, уявити, щоб голландці та бельгійці забули про німецьку окупацію вже до 1948 року? Припущення Кейт абсурдно.

Стилістичний контраст як засіб репрезентації іронії пов'язаний з використанням в тексті лексичних одиниць, що відрізняються в стилістичному відношенні, наприклад, знижених слів або ж слів, що відносяться до високого стилю:

(16) *He cursed the son who had found him and decreed that all Ham's children should become servants to the family of the two brothers who had entered his room arse – first. Where is the sense in that?*

Введення в текст слова, що належить до зниженою лексиці (arse – first) замість нейтрального (backwards), створює іронічний сенс і демонструє критичне ставлення до вирішення Ноя.

Стилістичний контраст зберігається в українському перекладі, що забезпечує передачу іронії:

(16a) Він прокляв виявив його сина і оголосив, що всі діти Хама повинні стати слугами двох його братів, які увійшли до нього в кімнату вперед дупою. По – вашому, це розумно?

У наступному фрагменті, навпаки, використовується високий реєстр, причому для позначення прозаїчного імпліцитного смислу:

(17) *I might even bump into him, countryman to countryman, as I wander absent – minded along brooding on nominalism, and he strolls about his estate with a gun in the crook of his arm, cogitating upon the life expectancy of pheasants and how to lower it.*

В уяві герой використовує для опису дієслово cogitate («think deeply about something; meditate or reflect»), в той час як інші елементи контексту (with a gun in the crook of his arm, how to lower it) дають зрозуміти, що для персонажа полювання – набагато природніше заняття, ніж глибокі роздуми. Таким чином, слово cogitate вносить семантичний і стилістичний дисонанс, який породжує іронічний ефект.

У перекладі для створення контрасту використані слова, характерні для наукового стилю (виявляючи середню тривалість життя):

(17a) Я міг би навіть натрапити на нього де – небудь на природі, і вийшла б хрестоматійна зустріч двох сільських жителів. Я начебто неухважно блукаю по окрузі, розмірковуючи про номіналізмі, а він в цей час патрулює свої володіння

з рушницею в руці, виявляючи середню тривалість життя своїх фазанів з твердим наміром її знизити.

Таким чином, дисонанс відтворюється в перекладі іншими засобами, що дозволяє говорити про передачу іронії.

Іронія може виражатися метафорою, як в наступному прикладі, в якому герой уподібнює калюжу перед входом в будинок кріпосного рову:

(18) *A huge barking begins even before I've negotiated the protective moat in front of the door ...*

Оскільки мова йде про будинок великого землевласника, який час від часу порівнюється з лордом, метафора, що створює асоціацію з замком, особливо органічно вбудовується в канву розповіді. Разом з тим ця жартівлива номінація вносить іронічний відтінок, оскільки її імпліцитний сенс може бути реконструйований як «величезна калюжа, яка заважає підійти до будинку», що різко контрастує з образом спеціально збудованого захисної споруди.

У перекладі іронія втрачається внаслідок деметафорізації:

(18a) Поки я долаю калюжу, з двору доноситься знайомий гавкіт, і мені знову доводиться протистояти вітального напорю собак.

Звісно ж, що в даному випадку метафору можна було зберегти:

Я ще не встиг подолати захисний рів перед вхідними дверима, як знадвору чути голосний гавкіт ...

У наступному прикладі герой намагається переконати ватажка терористів в тому, що одна з пасажирок – його дружина, і, ймовірно, для правдоподібності додає *My third wife, actually*:

(19) *'Your wife?' The man looked at a list of passengers in front of him. 'You have no wife.'*

'Yes I do. She's travelling as Tricia Maitland. It's her maiden name. We were married three weeks ago.' Franklin paused, then added in a confessional tone, *'My third wife, actually.'*

But the Arab seemed unimpressed by Franklin's harem.

Оповідач іронічно називає трьох дружин Франкліна його гаремом. Метафора ґрунтується на обігранні семантики поєднання *third wife*, яке може означати третя дружина полігамного чоловіка. При цьому метафора гарем може також бути інтерпретована як гіпербола.

Повний переклад з невеликими граматичними трансформаціями зберігає метафору:

(19a) Але франкліновській гарем, здається, не справив на араба ніякого враження.

Таким чином, для виявлених в розглянутих текстах іронічних метафор характерно перебільшення.

В іронічних каламбурах найбільш яскраво проявляється ігровий характер іронії.

У наступному прикладі іронічно обігрується внутрішня форма слова «**God – fearing**». При словниковому значенні «**earnestly religious**» в реченні розкривається буквальна інтерпретація композиту («**боїться бога**»):

(20) *Noah, as you will have been told many times, was a very God – fearing man; and given the nature of God, that was probably the safest line to take.*

Друга частина пропозиції, натякаючи на страх, який Ной відчував перед всемогутнім і непередбачуваним богом, змушує читача переглянути зміст, який вкладається в слово «**God – fearing**»: «щиро віруюча» Ной виявляється прагматиком, слухняним Всевишньому швидше з інстинкту самозбереження.

Український текст дозволяє прийти до тієї ж імплікації, що і оригінал (Бог непередбачуваний і краще не викликати його гнів):

(20a) Ной, як вам говорили багато раз, був дуже богобоязливий чоловік; і, мабуть, беручи до уваги характер Бога, ви не могли б обрати більш безпечну лінію поведінки.

Оскільки прикметник «богобоязливий» дозволяє таким же чином розвинути значення цієї лексичної одиниці, гра слів, а також іронічний ефект зберігаються в перекладі.

Як спосіб вираження іронії можна виділити цитацію, яка полягає в повторі (повному або частковому) репліки, причому іронік часто прагне висловити негативне ставлення (глузування, скепсис і ін.) До прецедентної висловом. Даний спосіб актуалізації іронії в найбільшій мірі відповідає концепції іронії як відлуння.

У деяких випадках персонажі репрезентують точку зору, з якої не згодні, поміщаючи її в контекст, який дозволяє продемонструвати її неправоту:

(21) *And any number of beasts, with a perfectly good legal argument for being a separate species, had their claims dismissed. No, we've got two of you already, they were told. Well, what difference do a few extra rings round the tail make, or those bushy tufts down your backbone? We've got you. Sorry.*

З огляду на те, що в предтекст пояснюється обґрунтованість доводів тварин, питання *what difference do a few extra rings round the tail make?* .. звучить іронічно і служить вказівкою на невігластво проводили відбір.

У перекладі питальне речення змінюється на восклицательное, що трохи змінює експресивність висловлювання, не зачіпаючи при цьому іронічний сенс:

(21a) Були також відхилені заявки багатьох тварин, які мали підстави вважатися представниками особливого виду. Ні, пояснювали їм, у нас вже є двоє ваших. Хіба мало що у вас кілька зайвих кілець на хвості або смужка пухнастою вовни уздовж хребта! Ви у нас вже є. Вибачте.

Висловлення – антецедент необов'язково представлено в тексті, але може бути реконструйовано, як в наступному прикладі:

(22) *As soon as he saw the plovers turning white, he decided that they were sickening, and in tender consideration for the rest of the ship's health he had them boiled with a little seaweed on the side.*

Оповідач побічно звинувачує Ноя в лицемірстві: в його версії подій, Ной використовував будь – який привід, щоб з'їсти ту чи іншу тварину. Фраза *in tender consideration for the rest of the ship's health*, що відсилає до офіційної причини смерті птахів, пофарбована іронічним недовірою.

У перекладі позиція автора висловлювання виражена більш експресивно за допомогою додавань (збурений і нещасних), останнє з яких явно експліцитно дає зрозуміти, на чиєму боці він знаходиться:

(23a) Ледве помітивши біліють сивок, він вирішив, що вони занедужали, і, захоплений зворушливою турботою про здоров'я інших пасажирів, зварив нещасних птахів, злегка приправивши їх водоростями.

Продовжуючи викривати легенди про Ноя, зокрема, і схильність людини до прикрашання власної історії взагалі, оповідач вдається до іронічного цитування:

(24) *I gather that one of your early Hebrew legends asserts that Noah discovered the principle of intoxication by watching a goat get drunk on fermented grapes. What a brazen attempt to shift responsibility on to the animals; and all, sadly, part of a pattern. The Fall was the serpent's fault, the honest raven was a slacker and a glutton, the goat turned Noah into an alkie. Listen: you can take it from me that Noah did not need any cloven – footed knowledge to help crack the secret of the vine.*

Персонаж висловлює несхвальне ставлення до прагнення людини перекласти відповідальність за свої проступки на безсловесних тварин. Крім предтекста, в якому обурення з цього ж приводу виражено буквально, іронічна інтерпретація висловлювання ґрунтується на семантичному протиріччі (*the honest raven was a slacker*), а також стилістичному контрасті, який створює слово зниженого реєстру *alkie*.

Повний переклад з невеликими граматичними змінами дозволяє передати іронію:

(24a) Здається, одна з ваших ранніх єврейських легенд говорить, ніби Ной відкрив секрет алкоголю, наткнувшись на козла, хмільного від перебродившого винограду. Яка безсоромна спроба перекласти відповідальність на тварин; і це, як не сумно, робиться за звичною схемою. У гріхопадіння винен змії, чесний ворон – ненажера і ледар, козел перетворив Ноя в алкаша. Але можете мені повірити: щоб відкрити таємницю виноградної лози, Ной не потребував в послугах парнокопитних.

У наступному прикладі персонаж повторює частину репліки своєї дружини, проте в його промові повторювана фраза *trust them* набуває імплікації з протилежним значенням, що дозволяє говорити про антифразис:

(25) *'Why do not you ring up Sotheby's or Christie's?' I say. 'Get them to come down and take a look?'*

'Because he does not trust them,' says Laura.

'Of course I trust them! I trust them to take ten percent off me, and another ten per off the poor mutt who buys it, and V.A.T. off both of us! Do not tell me Sotheby's. I sold the Strozzi at Sotheby's. Christie's? Gave them the Tiepolo.

У той час як слово «trust» означає «довіряти, вірити» («to be confident that someone is honest, fair, and reliable») і має сему позитивної оцінки, в контексті даного висловлювання воно імпліцитно вказує на прямо протилежний зміст. Таким чином, іронічне використання дієслова «trust» передає категоричне недовіру персонажа до аукціонним будинкам.

Мабуть, в силу відмінностей граматичної сполучуваності між дієсловами «trust» і «вірити», замість повтору в перекладі використано синонімічне вираз «не мати сумнівів», при цьому так само, як і в оригіналі, простежується відсилання до попередньої репліці. Однак в силу передачі імпліцитного змісту у другому реченні (здеруть десять відсотків з мене ...), Воно втрачає іронічну забарвленість:

(25а) – Зателефонуйте в «Сотбі» або «Крісті», – раджу я. – Попросіть їх надіслати свого фахівця.

– Він їм не вірить, – пояснює Лора.

– Якраз по їх частини у мене немає ніяких сумнівів! Здеруть десять відсотків з мене, десять відсотків з того нещасного Йолоп, який картину купить, і ще ПДВ – з нас обох! Досить з мене «Сотбі»! Я через них продавав Строцці. А «Крісті» я практично подарував Тьєполо.

Іронічний ефект може виникати в результаті використання модальності, що сигналізує невпевненість, при затвердженні, в якому іронізує не сумнівається або навпаки:

Not much chance of this particular member of this particular tribe watching British telly the same night Fish Sparks was.

В даному випадку легко реконструюється підтекст: абсолютно виключено, щоб член тубільного племені дивився британське телебачення не тільки в певний вечір, а й взагалі будь – коли. Включення ймовірнісної модальності (not much chance) створює іронічний сенс.

Переклад також характеризується контрастом між імпліцитної упевненістю говорить і внесеної словом малоймовірно модальністю:

Малоймовірно, щоб саме цей тубілець саме з цього племені дивився британську програму в той же самий вечір, що і радист Риба.

Невласне – пряма мова, як зазначає С. І. Походня, служить «дієвим засобом створення іронічного сенсу», будучи по суті непрямий цитациєю. Це засіб полягає у включенні елементів, що відбивають думки або почуття інших персонажів в мова особи, від якого ведеться розповідь.

В даному прикладі в описі картини є вкраплення, які вказують на сприйняття зображених на ній людей, в той час як автор явно займає «Остраненіє» позицію:

Beyond the next window the eager crowds stream out of a little walled Flemish town on a brisk spring day, on their way to Calvary to watch what promises to be a highly enjoyable triple crucifixion, turning with wide – eyed fascination as they realize that the principal performers are travelling alongside them, the two thieves gratifyingly white – faced with terror in the tumbril, Christ on foot, piquantly collapsing beneath the weight of the cross.

Прислівники piquantly і gratifyingly, включені в пряму мову особи, від якого ведеться розповідь, явно описують точку зору зображеної на полотні

натовпу, яка відноситься до розп'яття на хресті як захоплюючого видовища і з задоволенням дивиться на страждання йдуть на страту.

Перекладач значно перетворює мовне зміст оригіналу, вдаючись, в числі інших трансформацій, до опущення і експлікації, що призводить до втрати суміщення точок зору і, відповідно, іронії в українському тексті:

За наступним вікном – весна, небо прояснюється, і жителі фламандського містечка висипали за кріпосні стіни в пошуках розваг. І не даремно, тому що трьох злочинців сьогодні стратять на хресті. Деякі роззяви з радісним подивом усвідомлюють, що головні учасники вистави знаходяться зовсім поруч. Двох розбійників з білими від жаху особами везуть на возі, а Христу доводиться йти пішки, спотикаючись під вагою хреста, що дуже потішає натовп.

Примітно, що слово *riquantly* есплікується у вигляді додаткового пропозиції що дуже потішає натовп, що свідчить про реконструкцію перекладачем суб'єкта – експерієнцера, чиє сприйняття відображено в семантиці прислівники, підтверджуючи інтерпретацію цього включення як невласне – прямої мови.

Крім іронічних висловлювань, в рамках дослідження були виявлені приклади іронічних контекстів, близькі до типу текстової іронії, який С. І. Походня називає асоціативною. Даний тип іронії відрізняється тим, що імпліцитні значення реалізовані в мегаконтексте і виникають поступово.

Одним із засобів створення іронічного сенсу в наступному прикладі є повтор слова *normal*:

... emigrants from Germany were permitted to take with them no more than a nominal ten Reichsmarks. This enforced poverty made them easier targets for propaganda: if they left with no more than their allowance, they could be portrayed as shabby Untermenschen scuttling away like rats; if they managed to outwit the system, then they were economic criminals fleeing with stolen goods. All this was normal. The St Louis was flying the swastika flag, which was normal; its crew included half – a –

dozen Gestapo agents, which was also normal. The shipping line had instructed the captain to lay in cheaper cuts of meat for this voyage, to remove luxury goods from the shops and free postcards from the public rooms; but the captain largely circumvented such orders, decreeing that this journey should resemble other cruises by the St Louis and be, as far as possible, normal. So when the Jews arrived on board from a mainland where they had been despised, systematically humiliated and imprisoned, they discovered that although this ship was legally still part of Germany, flew the swastika and had large portraits of Hitler in its public rooms, the Germans with whom they had dealings were courteous, attentive and even obedient. This was abnormal [36].

При цьому контекстуальне значення слова *normal* змінюється в залежності від зміни точки зору: якщо перші три рази маються на увазі порядки, заведені в нацистській Німеччині, які автор засуджує, то *as far as possible, normal* відсилає до точки зору людського капітана корабля, причому в кінці фрагмента точка зору знову перемикається, породжуючи протиріччя на лексичному рівні: норма і відхилення від неї в світі нацистів виявляються перевернуті. При цьому протиріччя знімається на рівні підтексту: *normal* (з точки зору капітана і автора) = *abnormal* (з точки зору нацистів). Лексичний повтор не тільки акцентує ненормальність ситуації і виступає засобом вираження авторської оцінки, але і служить завданням когезії, оформляючи цілісність тексту.

У перекладі кількість повторів зменшено, в результаті чого перестає простежуватися іронічний контраст:

... емігрантам з Німеччини дозволено було брати з собою тільки незначну суму в десять рейхсмарок. Ця вимушена бідність робила їх більш зручною мішенню для пропаганди: якщо вони виїжджали з країни, захопивши з собою зазначену суму, їх можна було зображати жebraками *Untermenschen*, які розбігаються, точно щури; якщо їм вдавалося перехитрити систему, тоді вони були економічними злочинцями, тікає з награбованим добром. Все це було в порядку речей.

Над «Сент – Луїсом» майорів прапор зі свастикою, що було в порядку речей; його команда включала в себе півдюжини гестапівських агентів, що теж було в порядку речей. Судноплавна компанія веліла капітану закупити для цього рейсу м'ясо дешевше, прибрати з продажу на борту предмети розкоші, а з кімнат загального користування – безкоштовні поштові листівки; але капітан великодушно обійшов ці накази, заявивши, що подорож має бути схожим на інші рейси «Сент – Луїса», тобто виглядати, наскільки це можливо, звичайним. Тому євреї, які прибули на лайнер з материка, де їх не вважали людьми, систематично принижували і заарештовували, несподівано виявили, що, хоча корабель формально є частиною Німеччини, хоча над ним майорить фашистський прапор і всюди висять великі портрети Гітлера, німці, з якими їм доводиться мати справу, люб'язні, уважні і навіть послужливі. Такого порядок речей не передбачав[33].

Normal передано як в порядку речей, що робить підтекст більш експліцитно і забезпечує когезію, проте не висловлює авторської оцінки. Таким чином, функціонально український переклад в повному обсязі відповідає оригінальному тексту.

2.1.3 Логіко – семантичні засоби вираження іронії

Дана стратегія передбачає формування іронічного сенсу за рахунок логічного невідповідності між елементами висловлювання або протиріччя висловлювання картині світу комунікантів. Критичне ставлення до об'єкта іронії формується на основі когнітивного дисонансу або алогічності зв'язків [22, 14]. Іронічний підтекст може виникати в результаті моделювання контрфактичної ситуації, яка розходиться з уявленнями комунікантів про стан справ або ймовірний розвиток подій.

У наступному прикладі оповідач розмірковує про те, що спонукало іншого персонажа, Тоні Керта, шукати з ним знайомства:

Or could it be my professional advice that he wants? My opinions as a philosopher on some epistemological question that's come to haunt him? Can he ever truly know that his tenants have feelings? Is everything around him – his estate, his brown checked jacket, his Land Rover – really a dream?

Ставлячи гіпотетичні питання, оповідач малює образ свого сусіда, Тоні Керта, зануреного в міркування картезіанського типу, що різко контрастує з образом персонажа – представника класу «landed gentry», враховуючи зазвичай приписують їм зневага до інтелектуалів. Алюзії на «Міркування про метод» філософа – раціоналіста Р.Декарта накладаються на атрибути соціокультурного стереотипу (estate, tenants, brown checked jacket), створюючи іронічний план: імплікація полягає в тому, що подібні припущення безглузді, оскільки Тоні Керт не здатний на філософську рефлексію.

Відтворення іронічного сенсу в українському перекладі ускладнене тим, що переводить культура не має аналогічну соціокультурним стереотипом, проте реконструкція іронічного сенсу можлива на основі попереднього опису персонажа:

Або йому потрібен мій професійний рада? Моя думка філософа по якомусь питання епістемології, яка дошкуляла його з недавніх пір? Що теорія пізнання говорить про наявність почуттів у його орендарів? А раптом все навколо нього: маєток, «лендровер» – насправді сон?

У наступному прикладі оповідач викладає уявний діалог, який носить вкрай неправдоподібний характер. Персонаж замишляє аферу, яка дозволить йому виманити у свого сусіда картину, приховавши її справжню цінність, і побоюється наслідків, які настануть, коли стане відома правда про його вчинок. Однак замість того, щоб тверезо оцінити ситуацію, герой малює собі сцену, в якій його сусід поводить себе абсолютно нетиповим чином:

'But this puts me in a terrible position!' he cries. 'It's one thing ripping off some unknown Belgian. But a neighbour ... a penniless academic ... a personal friend who went out of his way to make himself helpful ... Why did not you tell me? '

Why did not I tell him? For a very good and honourable reason.

'Because I know you,' I say. 'You'd have refused to accept the money. You'd have insisted on selling it to me for £ 2,000. '

Уявна реакція персонажа різко контрастує з реальним розвитком подій, яке можна прогнозувати в подібній ситуації, що надає цій фантазії іронічно – комічний характер. При цьому у фрагменті містяться антифрастическі елементи (went out of his way to make himself helpful, For a very good and honourable reason), які інтерпретуються як такі на підставі широкого контексту.

Переклад експліцитно змісту даного фрагмента разом з тим забезпечує передачу іронії, оскільки зберігається дисонанс між фантазіями героя і поданням про реакцію людини, який дізнався, що його обдурили:

«Але ви ставите мене в жахливе становище! – вигукне він. – Одна справа – обдурити якогось бельгійця. Але свого сусіда ... вченого без гроша за душею ... в кінці кінців, близького друга, який так багато для мене зробив ... Ну чому ви мені не сказали відразу? »

Чому не сказав? З однієї простої і піднесеною причини.

«Тому що я дуже добре вас знаю, – відповім я. – Ви б тоді не взяли грошей. Ви б наполягли, щоб я купив її у вас за дві тисячі замість двадцяти ».

Незначні додавання (в кінці кінців, замість двадцяти) не впливають на співвідношення смислів.

Іронії властива така риса, як парадоксальність, яка проявляється при порушенні логічних зв'язків всередині висловлювання. Так, герой пояснює свої труднощі при розумінні схеми продажу твору мистецтва тим, що він не такий «простий сільський житель», як його співрозмовник:

I find all this remarkably difficult to follow, not being a simple countryman like him.

Алогічність експлікатури висловлювання підводить читача до того, щоб інтерпретувати запропоноване пояснення скептично: насправді «сільський житель» непросте, а навпаки, розбирається у фінансових питаннях, чого не очікував оповідач.

В даному випадку в перекладі, в порівнянні з оригінальним текстом, спостерігається істотне лексичне зміна:

Я безглуздо дивлюся на нього. Напевно, мені не вистачає його сільській кмітливості, тому що я майже нічого не зрозумів.

Заміна **simple countryman** на сільську кмітливість, однак, не призводить до повної втрати іронії, оскільки кмітливість, до того ж сільська, не має на увазі здатності до складних раціональним розрахункам.

У багатьох випадках можна говорити про конвергенції засобів створення іронічного сенсу. Так, в наступному прикладі нелогічність стає тільки одним з таких засобів:

Everything here was different and therefore better: the stiff-backed brass taps, the cut of the banister, the genuine oil – paintings (we had a genuine oil painting too, but not as genuine as that), the library which somehow was more than just a roomful of books, the furniture old enough to have woodworm in it, and the casual acceptance of inherited things.

Оповідання ведеться від імені зрілого оповідача, який розповідає про порі своєї юності, коли він познайомився з якоюсь сім'єю, чий будинок і спосіб життя справив на нього велике враження в порівнянні з рідною домівкою. Іронічний ефект вводиться не цілком логічним висновком *different and therefore better*: як здається 18 – річному юнакові, все в будинку краще, тому що воно інше. При цьому наступний контекст змушує поставити під сумнів оцінку *different*: мова йде не про справжніх відмінності, а скоріше про тонких, ледве вловимих градаціях, можливо, навіть надуманих. В описі картини маслом (будинки картина «не така справжня») іронія виникає за рахунок синтаксичної структури (слово «*genuine*», як і слово «справжній» в значенні «*truly what something is said*

to be; authentic" не передбачає градації). Всі ці засоби дозволяють створити іронічну дистанцію між оповідачем, який передає враження 18 – річного юнака, яким він тоді був, але дивиться на них «остраненим» поглядом.

У перекладі зберігається як логічна суперечливість, так і порушення граматичної норми (але вона була не така справжня):

Все тут було іншим і тому найкращим: гордовиті латунні крани, форма перил, справжні роботи маслом (у нас теж була справжня робота маслом, але вона була не така справжня), бібліотека, яка з незрозумілої причини здавалася чимось більшим, ніж просто набитою книгами кімнатою, меблі, досить стара для того, щоб в ній завелися деревні черви, і безтурботне прийняття успадкованих речей.

Далі в тексті точки зору юнаки і оповідача продовжують з'єднуватися:

His decrepitude – the historically stained clothes, that dangle of egg – white slobber from the chin – set off in me a general adolescent anger against life and its inevitable valedictory condition; a feeling which smoothly translated itself into hatred of the person undergoing that condition. His daughter fed him on tins of baby food, which again confirmed for me the sour joke of existence and the particular contemptibility of this old man.

Крім презирства 18 – річного юнака до старого в тексті прочитується і іронічно дистанційована позиція оповідача. Фрази *inevitable valedictory condition* і *the person undergoing that condition* представляють персонажа швидше як безневинну жертву законів життя, і на цьому тлі почуття досади на життя може бути виправдано. Однак словосполучення *smoothly translated* сприймається як іронічне: якщо герой відчуває ненависть, то її причини криються не в старості персонажа, а в нестачі гуманізму і людяності у самого героя. Подібний висновок підтверджується використанням слова *contemptibility*, яке передбачає заслуженість. Таким чином, семантичні і логічні суперечності в тексті служать підставою для іронічної інтерпретації. Разом з тим даний приклад можна

трактувати як випадок невласне – прямої мови, пофарбованої іронічним ставленням автора.

Невеликі зміни в українському перекладі вносять зміни в тон фрагмента:

Його дряхлість – одяг, заляпана казна в яку давню пору, слину, свешивающиєся з підборіддя, як збитий білок, – породжувала в мені природну юнацьку досаду на життя і на неминучі ознаки її заключного етапу: почуття, яке легко переходить в ненависть до носію цих ознак. Дочка годувала його дитячими консервами, що знову – таки підтверджувало для мене знущальний характер існування і особливу презирство цю людину[36].

Прикметник *general* («affecting or concerning all or most people or things; widespread») передано словом природний, а дієслово *translate* у формі минулого часу перекладається дієсловом в теперішньому часі, в результаті чого створюється враження, що, на думку автора, для юнаків в принципі природно ненавидіти людей похилого віку.

Нелогічність служить сигналом іронії в наступному прикладі, в якому мова йде про картини, подарованих жителями Антверпена своєму правителю:

They seem to be intended as a kind of thank – offering to Ernst from Antwerp to show its gratitude to Spain for having sacked the city twice through the good offices of Ernst's predecessors, the Duke of Parma and the Duke of Alva.

На рівні експліцитно висловлювання городяни дякують іспанських намісників за розграбування міста, що порушує звичні очікування: подяка висловлюється за вчинок, який з точки зору вдячності оцінюється як позитивний. Очевидно, що оповідач іронічний і, ймовірно, прагне привернути увагу читача до абсурдності ситуації, коли мешканці міста змушені не тільки терпіти гніт влади, але ще і приймати вид вдячних підданих.

У перекладі логіко – семантичне протиріччя відтворено з невеликими змінами:

Схоже, так городяни вирішили віддячити Іспанію за те, що місто двічі був розграбований під час славного правління попередників Ернста – герцога Пармського і герцога Альби.

Мабуть, щоб уникнути тавтології, фраза *through the good offices*, значення якої точніше можна було б передати як завдяки посередництву, була переведена словосполученням під час славного правління, також наділений позитивної оціночності, що вносить іронічний дисонанс в структуру висловлювання.

У наступному прикладі оповідач виражає свою реакцію на пропозицію іншого персонажа, яку можна охарактеризувати як іронічне здивування:

I see. What I think he's saying is that since I'm a personal friend, and have somehow managed to find him a particularly satisfactory purchaser who may for obscure reasons be prepared to offer a top price even in the most dubious circumstances, and since I'm also prepared to risk prosecution for avoiding VAT, he'll pay me half of what he would pay a dealer.

Автор висловлювання викладає суть пропозиції таким чином, що демонструє невідповідність винагороди зусиллям, витраченим з його боку. Іронічний зміст виникає в результаті асиметрії причини і наслідки: детальний опис усіх турбот оповідача контрастує з готовністю іншого героя заплатити йому лише половину від суми, яку він би заплатив сторонній людині за меншу роботу.

В українському варіанті логічне протиріччя не тільки відтворено, але посилено додаванням (в подяку), що підкреслює іронічний посил висловлювання:

Ось воно що. Якщо я правильно зрозумів, то, раз я його близький друг і з таким трудом знайшов йому хорошого покупця, який з невідомих причин готовий запропонувати максимальну ціну навіть при настільки підозрілих обставин, і раз я ризикую наразитися судовому переслідуванню за ухилення від сплати податків, то в подяку він пропонує мені половину того, що йому довелося б заплатити маклеру.

За допомогою порушення логічної структури висловлювання може актуалізуватися іронічний натяк:

Though what he means by her giving them to him I do not know. She could not speak to anyone by that time – she could not move! Anyway, he hitched up the trailer when he went to see her, so he must have been clairvoyant.

Чи не висловлюючи цього прямо, героїня дає зрозуміти, що з недовірою ставиться до заяв чоловіка про те, що мати подарувала йому картини. Викладені їй факти – мати була не в змозі віддати що – небудь в дар, герой взяв з собою причіп – свідчать про те, що герой бреше. Однак замість напрашиваючогося виведення героїня іронічно підсумовує *so he must have been clairvoyant*, що порушує хід міркування.

У перекладі імпліцитні смисли частково піддаються експлікації:

Хоча важко повірити, що вона просто так взяла і віддала їх йому. Вона до того моменту вже не могла ні говорити, ні рухатися! Але перш ніж відправитися до неї, він приєднав до «Лендровер» причіп і натягнув над ним брезент, як ніби знав, що йому доведеться везти, – який провидець!

Експлікована підтекст першого речення (важко повірити) і мається на увазі *сене clairvoyant* (як ніби знав, що йому доведеться везти). Іронічний ефект локалізована в коментарі, яким героїня завершує свої міркування: вигук який провидець! контрастує з викладеними їй фактами.

2.1.4 Засоби вираження іронії на синтаксичному рівні

Іронія може реалізовуватись і на синтаксичному рівні, в межах якого іронічний зміст не обмежується окремими словами чи тропами, а поширюється на все речення. Вставні конструкції, що реалізують ситуативну іронію, забезпечують контрастне зіставлення висловлювання зі вставним реченням, змінює його семантику, надає висловлюванню суб'єктивно-оцінної модальності.

It's existentialism in a nutshell: life, and possibly death, on a journey going nowhere.

Це екзистенціалізм на пальцях: життя, а може й смерть, у подорожі в нікуди.

Щодо використання вставних слів, то воно має більш допоміжний характер, оскільки саме по собі вставне слово не здатне створити іронічний ефект, адже виявляє свій стилістичний потенціал лише в комплексі з іншими стилістичними засобами - відокремленими конструкціями, риторичними питаннями, нагромадженням однорідних членів речення. Семантика і стилістична прагматика вставних слів зумовлюється контекстом. Вони вносять у висловлювання імпліцитну суб'єктивно-оцінну модальність [7, 35-37].

Крім того широко застосовується градація іронічності та нанизування мовних засобів. Нагромадження мовних емоційно навантажених одиниць веде до якісно нового переосмислення інформації, підсилення іронічного ефекту.

Cianfrance and the screenwriters Ben Coccio and Darius Marder wrote thirty-seven drafts of the script, but gave him almost nothing to say. He rides, he smokes, he knocks over banks, he loves his baby, and that's it.

С'єнфренс та сценаристи Бен Коччо та Даріус Мардер розробили 37 варіантів сценарію, але не дали йому майже жодних слів. Він катається на мотоциклі, палить, грабує банки, любить свого кіндера - оце й усе.

Іноді може спостерігатися лексико-синтаксичний алогізм - зв'язок одного слова з двома або декількома іншими в різних смислових планах, а також алогічне поєднання декількох однорідних членів речення, функцією якого є дискредитація понять у контексті. Гумористичний та іронічний ефект створюється вживанням несумісних понять в одному ряді утворюючи хаотичне перерахування мовних одиниць.

Таким чином нам вдалося з'ясувати, що іронія може реалізовуватись на різних мовних рівнях: фонетичному, лексичному та синтаксичному, а також може бути виражена графічно. Графічне маркування, інтонація та звуконаслідування слугують сигналом семантичного ускладнення виділених одиниць, засобом надання особливої емоції і є носієм допоміжної інформації.

Іронічний смисл графічно та фонетично маркованих одиниць обумовлений контрастом, що виникає між кліше та вузьким і широким контекстом, у який вони вводяться.

Іронічний зміст можуть зумовлювати неологізми, варваризми, колоквіалізми, сленгізми, фразеологізми, а також прийоми семантизації лексеми та використання атрибутивних словосполучень. Вони забезпечують якісну актуалізацію іронічного смислу у медіатекстах, виконуючи при цьому ряд функцій (емоційно-оцінну, маніпулятивну, захисну, функцію розслаблення тощо), активізуючи читацьке мислення та здатність аналізувати.

Як троп та один із засобів вираження комічного в тексті, іронія виражається через інші категорії стилістики за допомогою стилістичних прийомів, до яких відносимо порівняння, метафору, оксюморон, каламбур. Синтаксично іронія не обмежується окремими тропами, а реалізується ситуативно за допомогою вставних речень, вставних слів, риторичних питань, нагромадження однорідних членів речення, градації іронічності та нанизування мовних засобів.

Мовностилістичні особливості засобів вираження іронії у медіа тексті слугують основою для подальшого аналізу способів та особливостей їх перекладу. Без комплексного уявлення про класифікацію мовностилістичних скорочень неможливо здійснити адекватний переклад, тому її розгляд є важливим етапом дослідження особливостей мовних засобів вираження іронії.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз виявлених в результаті суцільної вибірки іронічних контекстів показав, що іронія може бути виражена як явним протиріччям на рівні семантики, так і прихованим протиставленням точок зору персонажа і автора.

2. Можна виділити два типи стратегій, що лежать в основі створення іронічного ефекту, – лексико – семантичну і логіко – семантичну. Перша охоплює прийоми, пов'язані з порушенням узуальних або стилістичних норм, в той час як друга об'єднує випадки навмисного порушення логіки і спотворення картини світу.

3. Чіткий поділ висловлювань на групи в залежності від засобів актуалізації іронії ускладнювалося конвергенцією, тобто комплексним використанням способів створення іронічного сенсу.

4. Найбільш широко в розглянутих художніх творах були представлені стилістичні засоби актуалізації іронічного сенсу – антифразис, гіпербола, литота, евфемізм, риторичне питання. Логіко – семантичні тактики представлені абсурдною іронією, при якій іронічний сенс реалізується за допомогою моделювання контрфактичних ситуацій, а також логічним протиріччям.

5. Зіставно – перекладознавчий аналіз іронічних висловлювань показав, що співвідношення експліцитного і імпліцитного смислів в оригіналі і перекладі може значно змінюватися, аж до повної експлікації іронічного підтексту. Стратегія перекладачів в більшості випадків була спрямована на досягнення функціональної еквівалентності при збереженні стилістичного і експресивного своєрідності оригінального тексту.

ВИСНОВОК

В рамках даного дослідження була зроблена спроба охарактеризувати засоби створення іронічного сенсу на матеріалі іронічних висловлювань в сучасних британських романах, а також розглянути особливості перекладу таких висловлювань з англійської мови на українську.

Проведений в розділі 1 огляд лінгвістичних теорій іронії, а також ключових чинників виникнення іронічного сенсу, дозволив встановити ознаки висловлювань, що містять іронію: об'єднання в одному висловлюванні експліцитно і імпліцитно смислів, як правило, має на меті вираження оцінного ставлення; метарепрезентація в висловлюванні чужої думки, службовця об'єктом авторської оцінки; високий ступінь залежності сенсу висловлювання від різних типів контексту.

У розділі 2 представлений аналіз мовного матеріалу, відібраного методом суцільної вибірки з серіалів знятих на базі романів «Одержимий» М. Фрейна і «Історія світу в 10 ½ главах» Дж. Барнса. Всього з урахуванням перекладів на українську мову було виявлено 272 висловлювання, що містять іронію (136 англійською мовою і 136 українською), 74 з яких представлені в тексті.

На підставі аналізу прикладів були виділені дві головні стратегії створення іронічного сенсу – лексико – семантична і логіко – семантична, – які лягли в основу класифікації іронічних висловлювань. Перша пов'язана з порушенням узуальних або стилістичних норм, в той час як друга досягається створенням когнітивного дисонансу в результаті навмисного порушення логіки або відхилення від картини світу. У переважній більшості розглянутих висловлювань для реалізації іронії використовувалися стилістичні прийоми, самим широко представленим з яких виявився антифразис, представляюшій собою прототиповому засіб актуалізації іронічного сенсу. Логіко – семантичні тактики представлені абсурдною іронією і логічним протиріччям.

Зіставлення оригінальних текстів і перекладів показало, що стратегія перекладу іронії спрямована на передачу, наскільки це можливо, що вступають в протиріччя експліцитно і імпліцитно смислів зі збереженням співвідношення між ними, що служить умовою досягнення еквівалентності. Залежно від лінгвістичних особливостей оригіналу, перекладач може вдаватися до часткової або повної експлікації підтексту аж до втрати іронічного сенсу в перекладі.

Запропонована класифікація носить попередній характер, оскільки дослідження було проведено на мовному матеріалі порівняно невеликого обсягу, і тому зроблені висновки не можуть претендувати на остаточність, в зв'язку з чим представляється бажаним подальше дослідження засобів вираження іронії з залученням більшої корпусу лінгвістичних даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Арнольд И.В. Стилистика английского языка / И.В Арнольд – М. Флинта : Наука, 2002. – 304 с.
- 2) Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н.Д. Арутюнова – М. : Наука, 1988. – 388 с.
- 3) Атаева Е.В., Малышева Д.С. О функционировании дискурсивных слов в речи молодежи. / Е.В Атаева, Д.С. Малышева // Вестник гуманитарного факультета ИГХТУ. Иваново, 2009. – № 4. – С. 209 – 215.
- 4) Величковский Б. М. Когнитивная наука: Основы психологии познания: в 2 т. / Б. М. Величковский – Т. 2 / М. : Смысл : Издательский центр «Академия», 2006.
- 5) Виноградов В. С. Перевод. Общие и лексические вопросы / В. С. Виноградов. – М., 2004. – 235 с.
- 6) Веселова Н.В. Ирония в политическом дискурсе: автореф. дис. канд. филол. Наук / Н.В. Веселова – СПб, 2003. – 16 с.
- 7) Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. / Е.М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 246 с.
- 8) Ермакова О. П. Ирония и её роль в жизни языка / О. П. Ермакова – Калуга : Изд – во Калуж. пед. гос. ун – та, 2005. – 202 с.
- 9) Казакова Т. А. Практические основы перевода / Т. А. Казакова — СПб : Союз, 2001. — 320 с.
- 10) Клепикова Т. А. Лингвистические метарепрезентации / Т. А. Клепикова // Известия РГПУ им. А.И. Герцена № 66 / 2008. с. 47 – 53.
- 11) Клименко Т.Н. Типы и текстообразующие функции иронических контекстов (на материале романов – антиутопий): / Т.Н. Клименко Дисс. ... канд. филол. наук. – Санкт – Петербург, 2007. – 235 с.
- 12) Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. / В. Н. Комиссаров – М. : ЭТС, 1999. — 188 с.

- 13) Орлов М. Ю. Textoобразующая ирония в русской и англоязычной прозе: / М. Ю. Орлов Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Саратов, 2005. – 17 с.
- 14) Походня С. И. Языковые средства выражения иронии в англоязычной художественной прозе (на материале английской и американской художественной литературы конца XIX – XX веков): / С. И. Походня дис. ... канд. филол. наук. – Киев, 1984. – 217 с.
- 15) Ретунская, М.С. Английская аксиологическая лексика : Дис. ... док. филол. наук: Нижний Новгород, 1998. / М.С. Ретунская [Электронный ресурс] / Режим доступа : URL : [http://www.dissercat.com/content/angliiskaya – aksiologicheskaya – leksika](http://www.dissercat.com/content/angliiskaya-aksiologicheskaya-leksika) (дата обращения: 25.04.17)
- 16) Сеничкина Е. П., Никитина И. Н. Иронические эвфемизмы как примета времени. // Альманах современной науки и образования / Е. П. Сеничкина Тамбов : Грамота, 2007. № 3 (3): в 3 – х ч. Ч. III. С. 199 – 201.
- 17) Солодилова И. А. Оценочность иронических смыслов. // Вестник ОГУ №11 (172) / ноябрь 2014 с. 121 – 127. / И. А. Солодилова [Электронный ресурс] / Режим доступа : URL : http://vestnik.osu.ru/2014_11/24.pdf (дата обращения: 25.04.17)
- 18) Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М.: Наука, / В. Н. Телия 1986. – 141 с.
- 19) Успенский Б.А. Поэтика композиции. – М. : Искусство, / Б.А. Успенский 1970. – 256 с.
- 20) Фомичева Ж.Е. Интертекстуальность как средство воплощения иронии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. / Ж.Е. Фомичева – СПб, 1992. – 19 с.
- 21) Чугуненкова Г.Н. Ирония и сатира как типы поэтического смысла: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. / Г.Н. Чугуненкова – СПб, 2007. – 21 с.
- 22) Шилихина К.М. Дискурсивная практика иронии: когнитивный, семантический и прагматический аспекты: Дис. док. филол. наук: / К.М. Шилихина Воронеж, 2014. – 399 с.
- 23) Austen J. *Pride and Prejudice*. – W. W. Norton & Company, / J. Austen 2001.

- 24) Attardo S. Irony as relevant inappropriateness. // *Journal of Pragmatics* / S. Attardo 32 : p. 793 – 826. 2000. doi: [10.1016/S0378 – 2166\(99\)00070 – 3](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00070-3)
- 25) Attardo S. Intentionality and irony // *Irony and Humor: From pragmatics to discourse* ed. by Gurillo and Ortega John Benjamins Publishing 2013. / S. Attardo – p. 39 – 59.
- 26) Barbe, K. *Irony In Context*. – Amsterdam, NLD: John Benjamins Publishing Company, / K. Barbe 1995. – 206 p.
- 27) Barnes J. *A History of the World in 10 1/2 Chapters*. – Picador, / J. A. Barnes 2005. – 373 p.
- 28) Booth W. C., *A rhetoric of irony*. – Chicago; London : Univ. of Chicago press, / W. C. Booth 1974. – 292 p.
- 29) Chakhachiro R. Analyzing Irony for Translation // *Meta : Translators' Journal*, vol. 54, n° 1, / R. Chakhachiro 2009. – p. 32 – 48.
- 30) Clark H.H. and Gerrig R. J. On the Pretense Theory of Irony // *Journal of Experimental Psychology* 1984, / H.H. Clark Vol. 113, N 1. – p. 121 – 126.
- 31) Clift R. Irony in Conversation // *Language in Society* 28, / R. Clift 1999. – P. 523 – 553.
- 32) Colebrook C. *Irony: The New Critical Idiom*. – London and New York: Routledge, / C. Colebrook 2004. – 202 p.
- 33) *Concise Encyclopedia of Pragmatics*, ed. By Mey J. L. – Elsevier, 2009.
- 34) De Wilde J. The analysis of translated literary irony: some methodological issues // K. Lievois and P. Schoentjes (eds), / J. De Wilde *Translating Irony*. Antwerp : *Linguistica Antverpiensa*. P. 25 – 44.
- 35) Frayn M. *Headlong*. – Faber and Faber, / M. Frayn 1999. – 394 p.
- 36) Giora R. On irony and negation // *Discourse Processes*, 19:2, / R. Giora 1995. – P. 239 – 264
- 37) Grice P. *Studies in the Way of Words*. – Harvard University Press, / P. Grice 1995. – 406 p.
- 38) Haiman, J. *Talk Is Cheap: Sarcasm, Alienation, and the Evolution of Language*.

- Cary, NC, USA : Oxford University Press, USA, / J. Haiman 1998. – 220 p.
- 39) Happé F., Theory of Mind and Communication in Autism. – University College London, / F. Happé 1991.
- 40) Hirsch G. Who is the victim? When the addresser of the echoed utterance and the target of the irony differ. // Text&Talk, / G. Hirsch 2017; 37(2): p. 189 – 211. DOI 10.1515/text – 2017 – 0003
- 41) Hutcheon L. Irony's Edge : The Theory and Politics of Irony. – London and New York: Routledge, / L. Hutcheon 1994. – 243 p.
- 42) Klonowska B. Irony as the principle of constructing a character : Beryl Bainbridge's Young Adolf. / B. Klonowska [Электронный ресурс] / Режим доступа : URL : <https://ebookcentral.proquest.com/lib/stpeterst/detail.action?docID=2064154>. (дата обращения: 20.04.17)
- 43) Kotthoff H. Responding to irony in different contexts: on cognition in conversation. // Journal of Pragmatics 35 / H. Kotthoff (2003). – p. 1387 – 1411.
- 44) Leech G. A Linguistic Guide to English Poetry. – NY : Longman, / G. A. Leech 1991. – 237 p.
- 45) Lodge, D. The Art of Fiction. – New York, London : Penguin Books Ltd, / D. Lodge 1994. – 256 p.
- 46) Muecke D. C. Irony and the Ironic. – London; New York: Methuen, / D. C. Muecke 1982. – 110 p.
- 47) Partington A. The Linguistics of Laughter. – Routledge, / A. Partington 2006. – 262 p.
- 48) Sperber D., Wilson D. Meaning and Relevance. – Cambridge, / D. Sperber 2012. – 395 p.
- 49) Sperber D., Wilson D. Irony and the use – mention distinction // Cole, P. (ed.). Radical Pragmatics. New York: Academic Press: / D. Sperber 1981, p. 295 – 318.
- 50) Wilson D. Irony and Metarepresentation // Metarepresentations: A Multidisciplinary Perspective. Ed. By Sperber D. – OUP, USA, / D. Wilson 2000, p. 183 – 226.

- 51) Wales K. A Dictionary of Stylistics. – Pearson Education Limited, / K. A. Wales 2001.
- 52) Oxford Dictionaries <https://en.oxforddictionaries.com/>